

ISSN 2413-5488

ИНДЕКС 76088

№1 (41) / 2023

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІ

ВЫСШАЯ ШКОЛА КАЗАХСТАНА

HIGHER SCHOOL OF KAZAKHSTAN

**ЖЫЛЫНА 4 РЕТ
ШЫҒАРЫЛАДЫ
ВЫПУСКАЕТСЯ
4 РАЗА В ГОД
PUBLISHED
4 TIMES A YEAR**

**2013 ЖЫЛДАН
БАСТАП ШЫҒАДЫ
ИЗДАЕТСЯ С 2013 Г.
FOUNDED SINCE 2013**

**АСТАНА
АСТАНА
2023
ASTANA**

ISSN 2413-5488
ИНДЕКС 76088

ҒЫЛЫМИ-АНАЛИТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ
НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
SCIENTIFIC AND ANALYTICAL JOURNAL

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІ
ВЫСШАЯ ШКОЛА КАЗАХСТАНА
HIGHER EDUCATION IN KAZAKHSTAN

№1 (41) / 2023

ЖЫЛЫНА 4 РЕТ ШЫҒАРЫЛАДЫ
ВЫПУСКАЕТСЯ 4 РАЗА В ГОД
PUBLISHED 4 TIMES A YEAR

2013 ЖЫЛДАН БАСТАП ШЫҒАДЫ
ИЗДАЕТСЯ С 2013 г.
FOUNDED SINCE 2013

Астана, 2023 жыл

Бас редактор

А.А. МҰҚАТАЕВ - ҚР ҒЖБМ «Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығы» директоры, п.ғ.д., доцент

Меншік иесі:

ҚР ҒЖБМ "Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығы" ШЖҚ РМК

Шығарушы редактор

А.Т. ОСПАНОВА

Техникалық редактор

С.Н. ТОКСАНОВ

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

А.А. НҰРМАҒАМБЕТОВ - с.ғ.д., профессор, ҚР ҒЖБМ «Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығы» директорының кеңесшісі

С.М. ӨМІРБАЕВ - э.ғ.д., профессор, Astana IT University Бірінші проректоры

А.Д. ЖАКУПОВА - ф.ғ.д., профессор, Ш.Уәлиханов ат. Көкшетау университетінің ғылыми жұмыс және облыспен өзара іс-қимыл жөніндегі проректоры

З.А. МОВКЕБАЕВА - п.ғ.д., профессор, ЖОО үшін инклюзивті білім беру және Превентивті суицидология бойынша ресурстық консультативтік орталықтың директоры

Е.Қ. ШАРИПОВА - Ош мемлекеттік университетінің профессоры, ф.ғ.д, Қырғыз Республикасы, Н.А. Шермұхамедова Мирзо Улугбек атындағы Өзбекстан Ұлттық университетінің профессоры, ф.ғ.д, Өзбекістан

Н.А. ШЕРМҰХАМЕДОВА - Мирзо Улугбек атындағы Өзбекстан Ұлттық университетінің профессоры, ф.ғ.д, Өзбекістан

БАЙБА РАМИНА - Академиялық ақпарат орталығының директорлары, Рига қ. (Латвия)

МЭТТ РОЗЕНШТЕЙН - Иллинойс университетінің Ғаламдық білім және оқыту орталығының директоры, PhD (АҚШ)

Журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінің Мерзімді баспасөз басылымын, ақпарат агенттікті есепке қою туралы 2015 жылғы 5 қарашадағы №15650-Ж куәлігімен тіркелген (бастапқы есепке қою – 2013 жылғы 25 қаңтардағы № 13306-Ж Куәлігі)

Басуға 29.03.2023 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/8. Қағазы офсеттік. Көлемі 13,3 б.т. Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 25.

Дизайн, беттеу және басып шығару: «Мүгедектердің бірлігі» ҚБ, Қазақстан Республикасы, Астана, Ж.Тәшенова көш., 21/4, Email: astanaks@mail.ru

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІ. «Педагогикалық ғылымдар» сериясы.

©ҚР ҒЖБМ "Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығы" ШЖҚ РМК

Главный редактор

МУХАТАЕВ А.А. - д.п.н., доцент, директор Центра Национального Центра развития высшего образования МНВО РК

Учредитель:

РГП на ПХВ "Национальный Центр развития высшего образования" МНВО РК

Выпускающий редактор:

ОСПАНОВА А.Т.

Технический редактор:

ТОКСАНОВ С.Н.

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания и информационного агентства в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию РК № 15650-Ж от 05.11.2015 г. (первичная постановка на учет – Свидетельство № 13306-Ж от 25 января 2013 года).

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

НУРМАГАМБЕТОВ А.А. - д.полит.н., проф. советник директора Национального Центра развития высшего образования МНВО РК

ОМИРБАЕВ С.М. - д.э.н., проф., первый проректор Astana IT University

ЖАКУПОВА А.Д. - д.ф.н., проф., проректор по научной работе и взаимодействию

с регионом, Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова

МОВКЕБАЕВА З.А. - д.п.н., директор Ресурсного консультативного центра по инклюзивному образованию для вузов и

превентивной суицидологии, КазНПУ им. Абая

ШАРИПОВА Э.К. - д.ф.н., проф., Ошский государственный университет, Кыргызская Республика

ШЕРМУХАМЕДОВА Н.А. - д.ф.н., проф., Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека, Узбекистан

БАЙБА РАМИНА - директор Академического информационного центра, Латвия

МЭТТ РОЗЕНШТЕЙН - PhD, директор Центра по Глобальному образованию и обучению, Иллинойский университет, США

Подписано в печать 27.03.2023.
Формат 60x84 1/8. Бумага офсетная. Объем 13,3 п.л.
Тираж 200 экз. Заказ N25.

Дизайн, верстка и печать:

ОО «Единство инвалидов»,
Республика Казахстан, г.
Астана, ул. Ж. Ташенова, 21/4.
Email: astanaks@mail.ru

ВЫСШАЯ ШКОЛА КАЗАХСТАНА. Серия «Педагогические науки».

© РГП на ПХВ "Национальный Центр развития высшего образования" МНВО РК

HIGHER EDUCATION IN KAZAKHSTAN

SCIENTIFIC AND ANALYTICAL
JOURNAL

№1 (41) / 2023
FOUNDED SINCE 2013

Editor-in-chief:

Candidate of Pedagogical Sciences,
Director of the Higher Education Development National Center MSHE RK
AIDOS MUKHATAYEV

The owner:
The RSE REM "National
Center for Higher Education
Development" MSHE RK

Executive editor:

A. OSPANOVA

Technical editor:

S. TOKSANOV

Certificate No. 15650-Ж of
November 5, 2015 on
registration, rediscount of
periodical
printed publication and
informational agencies of the
Committee for
Communication,
Informatization and
Information of the Ministry for
Investments and
Development of the Republic
of Kazakhstan (primary
registration – Certificate No.
13306-Ж of January 25, 2013).

EDITORIAL BOARD:

AMANTAY NURMAGAMBETOV

Adviser to the Director of the Higher Education Development National Center
MSHE RK, Doctor of Science in Political Science, Professor

SERIK OMIRBAYEV - First Vice-Rector of the Astana IT University,
Doctor of Economical Sciences, Professor

AIGUL ZHAKUPOVA - Vice-rector for scientific work and interaction
with the region, Doctor of Philological Sciences, Professor, Sh.Ualikhanov
Kokshetau University

ZULFIYA MOVKEBAEVA - Director of the Resource Advisory Center for
Inclusive Education for Universities and Preventive Suicidology, Ph.D.,
KazNPU named after Abay

ERKAIYM SHARIPOVA - Professor, Ph.D., Osh State University, Kyrgyz
Republic

NIGINAKHON SHERMUKHAMEDOVA - Professor, Doctor of
Philological Sciences, National University of Uzbekistan named after Mirzo
Ulugbek, Uzbekistan

BAIBA RAMINA - Director of the Academic Information Centre, Latvia

MATTHEW A. ROSENSTEIN - Director of the Center for Global Education
and Learning, University of Illinois, PhD, USA Associate Professor

Signed in print 29.03.2023.
Format 60×84 1/8. Offset
paper. Volume 13,3 p.sh.
Circulation 200 copies.
Order № 25.

Design, layout and printing:
Public Association «Unity of
the Disabled» Republic of
Kazakhstan, Astana, st.
Zh.Tashenova 21/4
Email: astanaks@mail.ru

HIGHER EDUCATION IN KAZAKHSTAN. «Pedagogical sciences» series.

© The RSE REM "National Center for Higher Education Development" MSHE
RK

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENTS

**ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ / ОБЕСПЕЧЕНИЕ
КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ/
ISSUES OF QUALITY ASSURANCE IN HIGHER EDUCATION**

Б.Ж. Сарыбаева, К.М. Кайдарова ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН БАҒАЛАУ	7
А.А. Сейтхан ЖОБАЛЫҚ ЖҰМЫС БОЙЫНША ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕР: ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ЖОСПАРЛАУ	16
П.М. Махашова, Ж.Т. Сабралиева СТУДЕНТТЕРДІҢ ТАНЫМДЫҚ ІЗДЕНІМПАЗДЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ	24

**ОҚУ ЖӘНЕ ОҚЫТУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛАР / ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИЙ В
ОБУЧЕНИЕ И ПРЕПОДАВАНИЕ / INTRODUCING INNOVATIONS IN
LEARNING AND TEACHING**

Рымханова А.Р., Шахарбаева З.Ж, Алибекова А.М. ПРАВОВАЯ ПОМОЩЬ КАК ОДНО ИЗ ПРИОРИТЕТНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ	31
A Tazhenbayeva A., Orynbayeva U. THE PERCEPTION OF TEACHERS ON THE USING FLIPPED CLASSROOM APPROACH ON FORMATION ICC COMPETENCE AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS	39
Shamshieva A.R., Altynbalta A.A. INTEGRATED SKILLS APPROACH	46

**ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ / ЦИФРОВИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ / DIGITALIZATION OF HIGHER EDUCATION**

Zaitseva E., Levashenko V., Nurmagambetov A., Artykbay A. ADVANCED CENTRE FOR PhD STUDENTS AND YOUNG RESEARCHERS IN INFORMATICS (ACESYRI)	51
--	----

**Оқиғалар калейдоскопы / КАЛЕЙДОСКОП СОБЫТИЙ /
KALEIDOSCOPE OF EVENTS**

Авторлардың назарына / К сведению авторов / Information for authors	60
---	----

¹Сарыбаева Б.Ж.* , ¹Кайдарова К.М.

¹Ө.Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан

*bayanjan73@mail.ru

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН БАҒАЛАУ

Аңдатпа. Мақалада TIMSS, PIRLS және PISA халықаралық зерттеулері бойынша оқу дағдыларын және жетістіктерін бағалаудың тұжырымдамалық негіздерін сипаттауға және функционалдық сауаттылыққа мониторинг жүргізу аясын жайлы сөз қозғалады. Сол бойынша білім бағдарламасына сәйкес материалдарын әзірлеу қызметі туралы айтылады. Негізгі мектеп оқушыларының оқу сауаттылығын және жетістіктерін бағалауға арналған заманауи бағалау құралдарының және түрлерінің рөлі мен орны туралы түсінік беріледі, заманауи оқу дағдыларын бағалау, талдау және қалыптастыру үшін әзірлеген құралдар жиынтығының ерекшелігі сипатталады. Оқу сауаттылығын бағалауға арналған тапсырмалар жиынтығының мысалдары келтірілген, әр сынып бойынша, соның ішіндегі 5 және 7, 8 сынып оқушыларының оқу жетістіктерін бағалау үшін тапсырмалардың ерекшеліктері сипатталған.

Бұл мақаланың мақсаты білім беруді дамыту стратегиясы институтының білім сапасын бағалау орталығында әзірленген негізгі мектептегі білім алушылардың оқу сауаттылығын бағалаудың тұжырымдамалық тәсілдерін және тиісті құралдар: құрылған тапсырмалар, осы тапсырмаларды бағалау жүйелері мен түрлері, алынған нәтижелерді өңдеп қарастыру және түсіндіру болып табылады. Функционалдық сауаттылық мониторингі шеңберінде функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөлігі ретінде оқу сауаттылығын қалыптастыру және бағалау мәселесін зерделеу, педагогика ғылымдарының басқа салаларының мамандарымен анықталған мәселелерді кеңінен талқылау қажеттілігі атап өтіледі.

Түйін сөздер бағалау, оқу сауаттылық, білім беру процесі, функционалдық сауаттылық.

ОЦЕНКА ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ

Аннотация. В статье рассказывается об опыте разработки измерительных материалов в рамках мониторинга функциональной грамотности и описания концептуальных основ оценки навыков чтения по PIRLS и PISA в контексте международных исследований. Дается представление о роли и месте современных оценочных средств для измерения учебных навыков учащихся основной школы, описывается специфика комплекта средств, разработанных учащимися для оценки и формирования современных учебных навыков, приводятся примеры заданий для оценки читательской грамотности, описаны особенности заданий, разработанных авторами для оценки учебных навыков учащихся 5 и 7, 8 классов.

Целью данной статьи является разработка концептуальных подходов к оценке грамотности чтения обучающихся основной школы, разработанных в центре оценки качества образования Института стратегии развития образования РАО, и соответствующих средств: заданий, систем оценки этих заданий, обработки и интерпретации полученных результатов. В рамках мониторинга функциональной грамотности отмечена необходимость изучения вопроса формирования и оценки грамотности чтения как составной части функциональной грамотности, широкого обсуждения вопросов, выявленных специалистами других отраслей педагогических наук.

Ключевые слова оценка, грамотное чтение, грамотность, образовательный процесс, функциональная грамотность

ASSESSMENT OF READING LITERACY

Abstract. The article describes the experience of developing measuring materials in the framework of functional literacy monitoring and describes the conceptual foundations for assessing reading skills in PIRLS and PISA in the context of international studies. It gives an idea of the role and place of modern assessment tools for measuring the educational skills of primary school students, describes the specifics of a set of tools developed by students to assess and form modern educational skills, provides examples of tasks for assessing reading literacy, describes the features of tasks developed by the authors to assess the educational skills of students in grades 5 and 7, 8.

The purpose of this article is to develop conceptual approaches to assessing the reading literacy of primary school students, developed at the Center for Educational Quality Assessment of the Institute of Educational Development Strategy of RAO, and appropriate tools: tasks, systems for evaluating these tasks, processing and interpreting the results obtained. As part of the monitoring of functional literacy, the need to study the issue of the formation and evaluation of reading literacy as an integral part of functional literacy, a broad discussion of issues identified by specialists of other branches of pedagogical sciences was noted.

Keywords: assessment, competent reading, literacy, educational process, functional literacy

Кіріспе. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға бағытталған 2012 - 2016 жылдарға арналған Ұлттық әрекет жоспары Б.Жұмағұловтың басшылығымен құрылды. Қазіргі кезде елімізде білім алушыларымыздың оқу сауаттылығын арттыруға көптеген мүмкіндіктер бар. Білім берудің мазмұны өзгеріп, жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Әртүрлі жаңа идеяларды әрбір сабақтарда жан - жақты қолданып, оқытудың жаңаша жолдарын тауып, оны жүйелі түрде қолдану - заман талабы болып отыр. Жаңартылған мектептерде білім алушылардың бойындағы функционалдық сауаттылығы мен өмірге қажет құндылықтар жиынтығын дамытуға баса назар аударыла бастады. Сол үшін де әрбір ұстаз педагогикалық процестің бірізділігін, сондай - ақ оқу мен тәрбиенің біртұтастылығын сақтай отырып, оқушылардың оқу сауаттылықтарын барынша дамытуы тиіс. Осыған орай ұстаздардың алдында оқытудың құралдары мен әдіс - тәсілдері үнемі жаңартып, сонымен қатар жаңа технологияларды меңгеру, оны дұрыс жіне тиімді қолдану міндеті тұр. Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты - білім беру мазмұнының жаңаруымен қатар, критериялды бағалау жүйесін енгізу болып табылады. Бұл бағалау критерийлері күтілетін нәтижеге және оқушының бойындағы түрлі дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

PISA бағалау жүйесі бойынша оқу сауаттылығына анықтама берейік: Оқу сауаттылығы дегеніміз - бұл жалпы адамның жазбаша мәтіндерді түсіну және оны пайдалану, білімін және мүмкіндіктерін кеңейту, әлеуметтік, қоғамдық өмірге қатысу үшін оқумен айналысу қабілеті. Оқу сауаттылығы туралы айтатын болсақ, біз оқуды қолданудың әр түрлі жағдайларда және әртүрлі мақсаттарда белсенді, мақсатты және сындарлы сипатын айтуға болады. Оқу сауаттылығын бағалау кезінде оқушының мәтінмен қарым-қатынасының әртүрлі жағдайларында көрінетін оқудың әлеуметтік және жеке аспектілері ескеріледі:

- Жеке мақсаттары үшін оқу (мысалы, жеке хаттар, көркем әдебиеттер, өмірбаяндар, ғылыми-танымал мәтіндер және т. б.);
- қоғамдық мақсат үшін оқу (мысалы, Ресми құжаттар, ақпарат әлеуметтік маңызы бар әр түрлі оқиғалар туралы);
- білім алу үшін оқу (мысалы, оқу әдебиеті мен мәтіндер, оқу мақсатында пайдаланылатын) [1].

Оқу сауаттылығы әр түрлі мәтіндерден керекті ақпарат табу, ғылыми - танымал, көркем, ресми секілді мәтіндерден жұмыс жасай білу, тапқан информацияны түсіну және бағалай білу қабілеттерін қамтиды. Осы арқылы мәтінді мұқият оқып, талдау жұмысын жүргізеді. Баланың қиялы ойланып оқыған кезде, оның өзінің ішкі суреттерімен белсенді әрекеттеседі. Бала мәтінмен көбірек жұмыс жасаған кезде, ауызша және жазбаша сөйлеуі қарқынды дамиды.

Оқу сауаттылығын бағалаудың негізгі тәсілдеріне келетін болсақ:

- мәтінді оқу, оны түсіну және тиісті ақпаратты табу;
- ақпаратты түрлендіру және түсіндіру;
- мәтіннің мазмұны мен формасын түсіну және бағалау болып табылады.

Білім беру бойынша ҚР Ұлттық бағалау жүйесіндегі орнын қарастырайық. Ол өз ішінде 3 үлкен түрге бөлінеді. Олар:

- Ішкі бағалау. Яғни мектептегі оқу бағдарламаларына байланысты мектеп ұстаздарымен жүзеге асырылатын белгілі бір уақыттағы және қорытынды бағалау болып табылады.

- Ұлттық сыртқы бағалау. Мұнда мектептегі оқу бағдарламасына сәйкес болып келетін білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау, яғни, олар: ОЖСБ (ВОУД), ҰБТ (ЕНТ) және т.б.

Бұл екі бағалау жүйесі білім алушылардың оқу жетістіктерін мониторингтеу, білімнің тиімділігін бағалау, білім беру ұйымдарының қызметкерлерінің атқарған қызметтерінің қаншалықты сапалы екенін талдау болып табылады, яғни тек қана оқушы емес, мұғалімнің де білімі бағаланады.

- Халықаралық сыртқы бағалау.

1. PISA (Programme for International Student Assessment) оқушыларды бағалау бағдарламасы;

2. TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша бағалау бағдарламасы;

3. PIRLS (Progress In International Reading Literacy Study) оқу машықтарын бағалау бағдарламасы; бойынша бағалау жүйесіне ҚР білім алушылардың қатысып, оқу деңгейін қарастыру.

Ал Халықаралық бағалауға келетін болсақ, бұл Халықаралық деңгейде білім алушылардың ұлттық жетістіктерін мониторингтеу, салыстыра бағалау және талдау. Яғни, бірнеше елдердің бір уақытта тапсырылған тестті салыстырып, талдау. Бұл ретте талдау жүргізгенде қай елде білім деңгейі жоғары және төмен екені көрінеді. Сол арқылы деңгейді көтеру үшін білім мекемелері қарқынды жұмыс жасай бастайды.

Негізгі бөлім. Оқушылардың сауаттылығын бағалау дегеніміз - оқу процесіндегі әрбір оқушының дайындық деңгейін анықтау, ұстаз, оқушы мен ата - ана арасындағы кері байланысты міндетті түрде қамтамасыз ету, жоспарланған білім нәтижелеріне жету үшін әр оқушының жеке даму бағытын және жеке жетістіктерін бақылау және соңғысы оқу бағдарламасының тиімділігін бақылау. Бағалауды 2 түрге бөліп қарастыруға болады:

I. Қалыптастырушы яғни ағымдағы бағалау. Бұл сабақта күнделікті жүзеге асып отыратын, білім мен дағдыны меңгеру деңгейін бағалау. Сонымен қатар, қорытынды бағалауға әсер етпейді, және бастапқы кездегі материалды меңгеру кезіндегі болатын қателіктер алдында оқушының қорқынышын жоюға мүмкіндік береді.

II. Қорытындылаушы бағалау. Белгілі бір кезең арасындағы оқушының білімін қорытындылайды.

Енді жоғарыда көрсетілген білім алушылардың бағалау жүйелеріне тоқталып, қарастырып өтейік: Ең алдымен, бұл Іштей бағалау. Мұнда тапсырмалар қалай бағаланады, соған тоқталып өтсек. Тапсырмалар қалай бағаланды:

Білім алушылардың жеке орындалатын тапсырмалары үшін 0-ден белгілі баллға дейін бағаланады. Жауапты таңдау кезінде толық, сондай-ақ қысқа жауапты тапсырмалары бар әр сұраққа тиісті ұпай саны беріледі. 0-балмен, егер тапсырманы дұрыс орындамаса және 1 балмен, егер толық және дұрыс орындалса ғана бағаланады. Сонымен қатар, маңызды нәрсе, ол оқушылардың жинаған ұпайлар саны берілген тапсырмаларды бағалау үшін, алдын ала дайындалған критерийлерге байланысты жауаптың толықтығы және сәйкестілігі ескеріліп, бағалануы қажет. Тапсырмаларды тексеру кезінде "дұрыс жауап" критерийлерінің орнына "жауап толығымен қабылданды", одан кейін "жартылай жауап" орнына "жауап жартылай қабылданады", және "қате жауап" критерийінің орнына "жауап қабылданбайды" деген дұрыс критерийлерді қолданылғанына баса назар аударылуы керек. Себебі: біріншіден, оқушының берілген тапсырманың материалын түсінуі және соған байланысты сұрақтарға жауап берген кездегі дәрежесі және дұрыс жеткізілген ойы бағаланады. Егерде сұрақтың жауабы бұрмаланып берілген болса, материалды дұрыс түсібегені аңғарылады. Мұнда сонымен қатар, олардың жіберген емле мен тыныс белгілері қатаң ескеріледі.

Функционалдық сауаттылықтары бойынша халықаралық зерттеулерді қарастырайық. *PISA* халықаралық зерттеуі бұл 15 жастағы білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы (Programme for International Student Assessment). *PISA* 15 жастағы білім алушылардың:

- Мектеп қабырғасындағы алынған білімдері мен дағдыларын адами іс әрекетте қолданулары мен дамытулары;
- Адамдар арасындағы қарым қатынас пен әлеуметтік қатынас;
- Өмірлік міндеттерді шешу үшін білімін пайдалана алу қабілеті бағалауға бағытталған.

PISA аясындағы тестілеу барысында жалпы функционалдық сауаттылықтың үш саласы бағаланады:

1. Оқу бойынша сауаттылық;
2. Математикалық жағынан;
3. Жаратылыстану-ғылыми жағынан сауаттылық болып табылады.

PISA зерттеуі бойынша оқу сауаттылығын бағалаудың ерекшеліктері бар: Мәтіндердің форматына сәйкес абзац түрінде ұсынылған ақпарат бір - бірінен кейін бірі жүретін тұтас мәтіндер және тұтас емес мәтіндер пайдаланылады. Сонымен қатар, тек қана мәтін ғана емес, сондай - ақ карталарды, диаграммаларды да қамтуы мүмкін. *PISA* зерттеулері қазіргі кезде бүкіл елде, әлемде мектептік білім берудің әртүрлі тиімділігін салыстырмалы түрде бағалаудың барлық жерде қолданылатын оқу құралдары ретінде қарастырылады. Зерттеу 3 жылда бір рет айналым бойынша жүргізіледі. Әрбір айналым бойынша қандай да бір функционалдық сауаттылықтың түріне ерекше баса науар аударылады.

Қазақстан бірінші рет 2009 жылы *PISA* зерттеуіне қатысты. Нәтижелерін қарастырып көрейік:

PISA–ғы Қазақстан рейтингісі жөнінде мәліметтер

Пәндер	Рейтинг		Рейтинг мәнінің коэффициенті		Рейтинг бойынша өсім коэффициенті
	2009 жыл	2012 жыл	2009 жыл	2012 жыл	
оқу	65 ішінде 59	65 ішінде 63	1,1	1,03	-0,07
математика	65 ішінде 53	65 ішінде 49	1,23	1,33	+0,1
жаратылыстану	65 ішінде 58	65 ішінде 52	1,12	1,25	+0,13

Нәтижелерге қарайтын болсақ, көрсеткіштердің өсімі оқу сауаттылығы бойынша теріс мәні байқалады. Бірақ жаратылыстану мен математика ғылымдары бойынша сауаттылығы бойынша қазақстандық мектеп оқушылары өз рейтингісін 0,1 және сәйкесінше 0,13 көтерді.

TIMSS халықаралық зерттеуі оқушылардың білім жетістіктерін бағалауы Халықаралық қауымдастығы бойынша өз қызметін атқарады. Бұл зерттеудің мақсаты - әр елдегі, сынып оқушыларының математикалық және ғылыми жаратылыстану білім сапасын салыстыра бағалау және оқу жетістіктеріне ықпалын тигізетін факторларды анықтау. Зерттеуі жылдық мерзім (1995, 1999, 2003, 2007, 2011, 2015) бойынша өткізіледі.

Қазақстан TIMSS – 2007. Зерттеуге еліміздің 141 мектебі қатысты. 3990 бастауыш сынып оқушылары қатысты, соның ішінде қазақ тілінде – 2394, орыс тілінде – 1596 білім алушылар. Зерттеудің нәтижесі бойынша математика пәні бойынша оқушылардың орташа көрсеткіші – 549 ұпай, бұл 36 ел ішіндегі 5 орынға ие болса, жаратылыстану пәні бойынша орташа көрсеткіш – 533 ұпай, көрсетілген көрсеткіш елдер арасындағы 11 орынды көрсетеді. Зерттеу бойынша отандық оқушылардың білім жетістіктері мен халықаралық орташа көрсеткіштері де айтарлықтай жоғары деп бағаланады.

Қазақстан TIMSS – 2011. Бұл зерттеуге еліміздің 154 білім беру мекемесі қатысты [2].

TIMSS-дегі Қазақстан рейтингісі жөнінде мәлімет (4 сыныптар)

Пәндер	Рейтинг		Рейтинг мәнінің коэффициенті		Рейтинг бойынша өсім коэффициенті
	2007 жыл	2011 жыл	2007 жыл	2011 жыл	
математика	36 ішінде 5	50 ішінде 27	7,2	1,9	-5,3
Жаратылыстану ғылымдарының пәні	36 ішінде 11	50 ішінде 32	3,3	1,6	-1,7

Осы зерттеуге қатысу арқылы оқушылардың нәтижелері халықаралық орташа көрсеткіштен төмен екенін көрсетеді.

Халықаралық зерттеулердің және ҚР орта білім беру бойынша салыстырмалы критерилік бағалау жүйесі.

TIMSS және PISA критерийлер жүйесі	Критерийлі бағалау жүйесі
білім (репродуктивті қызмет, фактілерді және карапайым, күрделі емес сұрақтарды білу)	білу – түсіну
қолдану (байланыс орнату, түсініктерді пайдалану);	қолдану
талқылау (рефлексия)	талдау – синтез – бағалау

PIRLS халықаралық зерттеуі - Қазақстан үшін аса маңызды қадам болып табылады. PIRLS - бастауыш мектеп оқушыларының мәтінді оқу және сапалы түсіну деңгейін зерделеу бойынша халықаралық зерттеу болып табылады. 5 - жылдық цикл (2001, 2006, 2011, 2016, 2021) бойынша жүргізіледі. Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалауға, мәтінді оқу мен түсіну деңгейін салыстыруға, білім берудің ұлттық жүйесінің айырмашылықтарын анықтауға бағытталған. PIRLS зерттеуі келесідей мүмкіндіктерді береді:

- әр түрлі елдер арасында негізгі және бастауыш мектеп оқушыларының білім жетістіктерінің деңгейін салыстырмалы түрде бағалау жүргізу;

- негізгі және бастауыш мектептегі математикалық және жаратылыстану білім беру сапасының өзгеру көрсеткіштерін көрсету;

- бастауыш мектептен негізгі мектепке ауысу кезіндегі математикалық және жаратылыстану білімінде болатын қандай да бір өзгерістерді іздеп табу;

- әр түрлі елдегі білім беру үдерісін ұйымдастыру ерекшеліктері, сонымен қатар математика және жаратылыстану ғылым пәндері бойынша зерттеу мазмұнының ерекшеліктері туралы ақпарат алу;

- негізгі және бастауыш мектептегі математикалық және жаратылыстану білім беру сапасына әсер ететін факторларды анықтау.

PIRLS зерттеу құралдарының ерекшеліктері: зерттеу тұжырымдамасына сәйкестік оқу сабақтары кезінде және мектептен тыс уақытта оқушылар басқаларға қарағанда жиі қолданатын оқудың екі түрі бағаланады: әдеби оқу тәжірибесін алу мақсатында оқу; ақпаратты игеру және пайдалану мақсатында оқу. Зерттеу барысында 10 мәтін (5 әдеби және 5 ақпараттық) және оларға 126 тапсырма қолданылады. Тапсырмалар жауап формасы бойынша өзгереді: ұсынылған төрт жауаптың ішінен таңдау тапсырмалары; тапсырмалар оқиғалар тізбегін белгілеу; еркін құрастырылған жауабы бар тапсырмалар. Бұл ретте әдеби ақпараттық (ғылыми-танымал) мәтіндерді оқу процесінде оқу дағдыларының төрт тобы бағаланады:

- нақты түрде берілген ақпаратты табу (жалпы санның 20% тапсырмалар);

- қорытындыларды тұжырымдау (тапсырмалардың жалпы санының 30%);

- ақпаратты түсіндіру және жалпылау (тапсырмалардың жалпы санының 30%);

- мәтіннің мазмұнын, тілдік ерекшеліктері мен құрылымын талдау және бағалау (20% тапсырмалардың жалпы саны).

PIRLS халқаралық тесті оқудан оқуға көшу сатысында тұрған оқушылардың оқу сауаттылығының тамаша өлшегіші болып табылады. Бұл білім беру ауысуына байланысты екені байланысты: а) бір мезгілде емес, уақыт бойынша созылыңқылығы; б) бір жастағы

немесе мектеп өміріндегі тәжірибесі бірдей оқырмандар үшін бір мезгілде емес. PIRLS тесті оқушы немесе білім алушылар тобы мәтіндерді өзін-өзі тәрбиелеу құралы ретінде қолдана алмау мен қолдану арасындағы анықтай алатын нүктенің көп өлшемді сандық нәтижелерін береді. 2016 жылы PIRLS негізгі зерттеуі өткізілді. Тест кезінде әр оқушыға екі мәтін және сол мәтіндерге арналған тапсырмалары бар дәптер беріледі. Бірінші мәтін – көркем әдеби, қызықты оқиғалар, баяндаулар немесе ертегілер, екінші мәтін - ақпараттық (көбіне жануарлар жайлы әңгімелер). Әрбір мәтінге шамамен 12-15 тапсырма беріледі. Барлық тапсырмаларды орындап шығуға 80 минут беріледі (40 минуттан 2 рет, арасында үзілісімен). Оқушылардың орындаған жұмыстарының сандық және сапалық бағалау жүйелері жүзеге асады. PIRLS зерттеуіндегі бағалау шкаласы 1000 балл. Орташа көрсеткіш 500 баллға сәйкес, стандарттық төменгі балл 100. Халықаралық PIRLS зерттеу құралдарына тест тапсырмалары бар дәптерлермен бірге оқушыға, ата-анаға, мұғалімге, мектеп әкімшілігіне арналған арнайы сауалнаманы өтеді. Сауалнаманы толтыру үшін әр адамға 30 минутқа жуық уақыт керек. 2017 жылы 5 желтоқсанда Парижде халықаралық студенттердің білім беру жетістіктері қауымдастығы (IEA) PIRLS нәтижелерін жариялады. Зерттеуге қатысушы 50 елдің ішінен Қазақстан 27-ші орынға ие болды. Еліміздің төртінші сынып оқушыларының орташа балы 536 балды құрады, бұл халықаралық орташа көрсеткіштен 26 балға жоғары. ҚР Білім және ғылым министрі Еран Сағадиев мектептегі білім беруді халықаралық зерттеу нәтижелері туралы айтып берді: "Біздің оқушылар мәтінді оқу мен түсінуді халықаралық зерттеуде жақсы нәтиже көрсетті [3].

Бүгінгі таңда бұл зерттеу бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын өлшеудің жалғыз әлемдік құралы болып табылады. Алдыңғы PIRLS циклдары көптеген елдерге оқу бағдарламаларын, оқулықтарды, мұғалімдердің біліктілігін арттыру мазмұнын және Ұлттық бағалау жүйелерін жетілдіруге көмектесті.

Қорытынды. Қазіргі зерттеу тестілеуі педагогикалық бағалау нәтижелерін мазмұнды түсіндіруге мүмкіндік береді, яғни оқушылардың жетістіктерінің деңгейін ең ықтимал тапсырмалармен байланыстыру. Осыған байланысты, әр тестіленушінің ұпайы берілген оқушының қандай тапсырма түрін орындай алатындығын көрсетеді деп санауға болады. Сонымен қатар, әр ел үшін орташа баллға байланысты белгілі бір елдің оқушысы қандай тапсырмаларды орындай алуын көрсетеді.

Еліміздің халықаралық зерттеулерге қатысуынан не береді?

- 1) Білім берудің жаңаша бағалау жүйесін енгізуге;
- 2) Қазақстандық білім беру жүйесінің әлемдік білім беру айналасына бірігуіне;
- 3) Білім беру мазмұнын жаңартуға, білім беру сапасын бақылаудың отандық жүйесін құруға;
- 4) Ұлттық қызметкерлердің біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді.

Халықаралық зерттеу нәтижелері еліміздегі білім берудің төмендігі проблемаларын көрсетіп берген: әр түрлі мәтіндердың мазмұнын түсінуі мен ойлау қабілеттерінің жетіспеушілігі; оқушылардың математикалық жағын сипаттайтын тәжірибеліктің жеткіліксіздігі; күнделікті өмірдегі жағдайларды түсіндіруге бағытталған жаратылыстану-ғылыми түсініктерді қолдану мен дамыту дағдыларының, алған мәліметтерді сыни тұрғыдан бағалаудың, болжамдар жасау мен өз көзқарасын білдіру деңгейінің жеткіліксіздігі.

Басқаша айтқанда, мектептердің білім беру процестерінде білім беру мазмұнын жаңартудың ақпараттық - инновациялық идеяларын жүзеге асыру бағыттарын әрі қарай дайындау қажет. Сонымен, көріп отырғанымыздай, халықаралық салыстырмалы зерттеу құралы арқасында Қазақстанның білім беру ұлттық идеясын әзірлеуге, түзетуге мүмкіндік береді. Бұдан басқа, біздің мемлекетіміздің TIMSS және PISA зерттеулеріне қатысу нәтижесі бойынша республикада орта білім мазмұнын жаңарту процесі қарқынды өз қызметін атқарады. Оқушылардың оқу сауаттылық деңгейін арттыру үшін үлкен әдістемелік жұмыс

күтіп тұр, оны жүзеге асыру үшін сауатты - сөздің кең мағынасында - оқу адамның мектептегі оқу кезеңінде де, болашақта да барлық іс-әрекетінің негізінде жатқанын түсіну қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Сеременко Н.П., Руколеева Л.В. Новая образовательная практика: Павлодарская технология / под ред. Г. М. Кусаинова. - Алматы: Эпиграф, 2021. – 359 с.
2. Сабитова Н. TIMSS, PISA нәтижелері негізінде қазақстандық оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудың негізгі бағыттары // Білімді ел – образованная страна. - 2015.- №20. Ст. 33-47
3. TIMSS, PIRLS халықаралық зерттеулер аясында бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру// https://uskz.org/load/ash/bastau/timss_pirls_khaly_araly_zertteuler_ajasynda_bastauysh_synyp_o_us_hylaryny_funkcionaldy_sauattyly_yn_alypstasyru/17-1-0-2017 (10.11.2022).

REFERENCE

1. Seremenko N.P., Rýkoleeva L.V. Novaya obrazovatelnaia praktika: Pavlodarskaia tehnologiya / pod red. G. M. Kýsainova. - Almaty: Epigraf, 2021. – 359 s.
2. Sabitova N. TIMSS, PISA nátiželerei negizinde qazaqstandyq oqýshylardyń fýnktsionaldyq saýattylyғыn arttyrýdyń negizgi baғыttary // Bilimdi el – obrazovannaia strana. - 2015.- №20. s 33-47.
3. TIMSS, PIRLS halyqaralyq zertteýler aiasynda bastauysh synyp oqýshylarynyń fýnktsionaldyq saýattylyғыn qalyptastyru// https://uskz.org/load/ash/bastau/timss_pirls_khaly_araly_zertteuler_ajasynda_bastauysh_synyp_o_us_hylaryny_funkcionaldy_sauattyly_yn_alypstasyru/17-1-0-2017 (10.11.2022).

Автор для корреспонденции

*e-mail: bayanjan73@mail.ru

Сарыбаева Баян Жұмашқызы – кандидат филологических наук, преподаватель кафедры казахского языка и литературы, доцент; Павлодарский педагогический университет имени Ә. Марғұлан; г. Павлодар, Казахстан.

e-mail: kaidarova.karina@mail.ru

Кайдарова Карина Мейрамбековна – студент 2 курса кафедры казахского языка и литературы, Павлодарский педагогический университет имени Ә. Марғұлан; г. Павлодар, Казахстан.

Хат-хабарларға арналған автор

Сарыбаева Баян Жұмашқызы - филология ғылымдарының кандидаты, Ә. Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университетінің қазақ тілі мен әдебиеті білім беру бөлімінің оқытушысы, доцент; Павлодар қ., Қазақстан.

Кайдарова Карина Мейрамбековна – Ә.Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университетінің қазақ тілі мен әдебиеті білім беру бөлімінің 2-курс студенті.

The Author for Correspondence

Sarybaeva Bayan ZHymashkyzy – candidate of philological sciences, teacher of the Kazakh language and literature department, associate professor; Pavlodar Pedagogical University named after A. Margulan; Pavlodar, Kazakhstan.

Kaidarova Karina Meyrambekovna - 2nd year student of the Department of Kazakh Language and Literature, Pavlodar Pedagogical University named after A. Margulan

Сейтхан А.А.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

ЖОБАЛЫҚ ЖҰМЫС БОЙЫНША ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕР: ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ЖОСПАРЛАУ

Андатпа. Студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін, сондай-ақ, жобалық жұмыстарын дамытуда химия пәні бойынша білім беруді жаңартудың қазіргі кезеңінде орта мектептердің шұғыл міндеті болып табылады. Бұл мақалада 11-сыныпқа арналған органикалық химия жобалары тақырыптары бойынша жобалық жұмыстарын ұйымдастыру және жоспарлау арқылы студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін дамыту бойынша зерттеу нәтижелері көрсетілген. Педагогикалық эксперимент Абай атындағы ҚазҰПУ ЖОО-ның 3-ші курс білім беру жүйесіндегі 12 студенттерін қамтыды. Оқытушыны бағалау және студенттердің өзін-өзі бағалауы нәтижесінде алынған мәліметтер эксперименттік сыныптарда студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетінің айқын дамуын көрсетті.

Түйін сөздер: жобалық жұмыс, органикалық химия, студенттер, педагогикалық эксперимент, мәселені шешу.

НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ПО ПРОЕКТНОЙ РАБОТЕ: ОРГАНИЗАЦИЯ И ПЛАНИРОВАНИЕ

Аннотация. В развитии способности учащихся к самообучению, а также проектной работе актуальной задачей средних школ на современном этапе является обновление образования по химии. В данной статье представлены результаты исследований по развитию способности учащихся к самообучению путем организации и планирования проектной работы по темам проектов органической химии для 11 класса. Педагогический эксперимент охватил 12 студентов системы образования 3-го курса вуза КазНПУ им. Абая. Данные, полученные в результате оценки преподавателя и самооценки учащихся, показали явное развитие способности учащихся к самообучению в экспериментальных классах.

Ключевые слова: проектная работа, органическая химия, школьники, педагогический эксперимент, решение задач.

SCIENTIFIC RESEARCH ON PROJECT WORK: ORGANIZATION AND PLANNING

Abstract. At the present stage of updating education in chemistry in the development of students' self-learning abilities, as well as project work, is an urgent task of secondary schools. This article presents the results of a study on the development of students' self-learning abilities through the organization and planning of their project work on the topics of organic chemistry projects for Grade 11. The pedagogical experiment covered 12 students of the 3rd year education system of named Abai KAZNPU University. The data obtained as a result of the assessment of the teacher and the self-assessment of students showed a clear development of students' self-learning abilities in experimental classes.

Keywords: project work, organic chemistry, schoolchildren, pedagogical experiment, problem solving.

Кіріспе. Практикалық ғылым табиғаттан дәлелдер жинау болып табылады, немесе нақтырақ айтсақ, ғылым – бұл табиғат әлемі туралы дәлелді білім жиынтығын алуға тырысу болып табылады. Табиғаттан дәлелдемелер алу тәсілдеріне табиғатта да, зертханалық жағдайда да табиғи құбылыстарды бақылау жатады. Сондықтан табиғаттағы бақылаулар мен практикалық жұмыс ғылыми білім берудегі ерекше рөлге жетті. Олар осы маңызды рөлді бүгінгі күнге дейін сақтап келуде [1].

Ғылыми білім берудегі стандарттары мен дәстүрлерінің көпшілігі ғылымды оқыту мен меңгеру үшін практикалық жұмыстың маңыздылығын көрсетеді.

Зерттеу әдістері. Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды:

1. Жүйелік талдау әдісі (морфологиялық және функционалдық параметрлік сипаттаманы қоса).

2. Статистикалық әдістер (нормативтік, салыстырмалы, кездейсоқ бағалау әдісі, өзгерістерді бақылау әдісі, сындарлы-сыни әдіс және т.б.).

3. Сауалнама әдістері: сауалнама.

Негізгі бөлім. Студенттердің жобалық іс-әрекетін ұйымдастыруда ескеру қажет бірқатар жағдайлар бар. Жобаларды ұйымдастыруға келесі талаптар қойылады [2]:

- жоба студенттерді оқыту және тәрбиелеу процесіне қосылуы керек;
- зерттеу, ақпараттық, практикалық әлеуметтік маңызды міндеттің (проблеманың) болуы қажет,

- студенттер нақты мәселелерді талқылап, өзекті міндеттер қоюы керек,
- студенттердің іс-әрекеті орынды болуы керек;
- студенттердің жұмысы мағыналы және белсенді болуы керек;
- студенттер өз ойларын жазбаша түрде нақты айта білуі керек,
- жаңа ақпаратты талдау, жаңа идеяларды құруға қатысу;
- жобаның соңғы түрі (кез-келген нысанда ұсынылған) түсіндірме жазбаға ие болуы керек, яғни жобаның атауы, авторы, сыныбы, оқу орны, жетекшісі және басқа да қажетті мәліметтер көрсетілген титул парағы бар теориялық бөлім.

Ол үшін мұғалім [3]:

- зерттеу, іздеу әдістерінің барлық арсеналына ие болу, студенттердің зерттеу жұмыстарын ұйымдастыра білу;

- өз көзқарасын таңдамай, пікірталастарды ұйымдастыра және өткізе білу;
- студенттерді қойылған мәселенің шешімін табуға бағыттау;
- таңдалған жобалардың мәселелерін шешу үшін әртүрлі салалардағы білімді біріктіре білу керек [4].

Абай атындағы ҚазҰПУ ЖОО-да жобалық жұмыстарды қарастыру бірінші курстан басталады. Бұған командалық жұмыста идеяларды қалыптастыруға және жүзеге асыруға мүмкіндік беретін студенттердің мектептегі білім алу жүйесі мен оқудан тыс іс-әрекеттерінің әртүрлілігі ықпал етеді.

Студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін дамыту бағытында жоғары оқу орындарында органикалық химия бойынша жобалық тақырыптар жүйесін құрудың негізі, жоба тақырыптарын әзірлеу, жобалық оқытуды ұйымдастырудың негізгі факторы болып табылады және мұғалімдерге жобаларды іске асыруда студенттерді бағдарлау және бағыттау үшін қажет.

Зерттеу нәтижелері. Жоба тақырыптарын құру келесі алты қағидаға негізделген:

1 принцип: жоба тақырыбы 1 курста органикалық химия сабағын оқытудың білім мазмұны мен мақсаттарына сәйкес, студенттерге сабақ мазмұнына қатысты практикалық білімді қолдану және кеңейту мүмкіндіктерін жасауға бағытталған.

2 принцип: жоба тақырыптары нақты өмірмен және белгілі бір аймақтағы студенттердің күнделікті іс-әрекетіне жақын, терең әлеуметтік маңызы бар әлеуметтік мәселелермен байланысуы.

3 принцип: жоба тақырыбы студенттердің қабілеттерін, әсіресе өзін-өзі оқыту қабілеттерін дамытумен тығыз байланысты болуы. Жоба тақырыптары студенттердің сыныптастарымен үйлестіре отырып, өзін-өзі оқыту тапсырмаларын шешу және жүйелі түрде орындау үшін пәндік білімді әлеуметтік түсінікпен біріктіруді талап ететін күрделі практикалық мәселелерді қамтуы керек, осылайша студенттердің құзыреттілігін, әсіресе өзін-өзі оқыту және әлеуметтік белсенділік қабілетін дамытады және қоғамдық қызметке оң көзқарасты қалыптастырады.

4 принцип: жоба тақырыптары когнитивті деңгейге сәйкес келуі және студенттердің қызығушылығы мен назардың аударылуы.

5 принцип: оқу жобаларының тақырыптары материалдардың бай көздерін қамтуы керек және студенттердің оларды пайдалануы және мағыналы өнімдер шығаруы үшін жағдай жасай отырып, мектеп пен қоғамның мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сәйкес келуі.

6 принцип: жоба тақырыптары ақпараттық технологиялардың интеграциясын қолдауы. Жоба тақырыбының мәселелерін шешу үшін студенттер белгілі бір дәрежеде ақпараттық технологияларды қалай қолдану керектігін білуі керек.

Жобалық оқу процесін құрудың негізі аралас оқыту моделіне сәйкес және студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін дамыту үшін нақты сабақ жоспарларын әзірлеу Microsoft Teams көмегімен аралас оқыту моделіне сәйкес жобалық оқу процесі құрылды және келесі негізге негізделген нақты сабақ жоспарлары төмендегідей әзірленді:

- 1) жобаға негізделген оқыту процесі;
- 2) аралас оқыту моделінің сипаттамалары мен компоненттері;
- 3) өзін-өзі оқыту қабілетін дамытуға және студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін көрсетуге қойылатын талаптар;
- 4) орта мектеп жабдықтары [5].

Ұсынылған оқу процесінің орындылығы мен тиімділігін бағалау үшін 3 курстың 12 студенттер арасында жобалық жұмыстар жүргізілді. Экспериментте майлар, көмірсулар, ақуыздар атты тақырыптарда студенттер топқа бөлініп, кезекпен қатысты.

ЖОО-дағы органикалық химия бөлімі нақты өмірге қатысты білімді қамтиды. Осылайша, бұл білім жобалық оқытуды қолдана отырып, студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыруға жарамды деп қарастырылды. Жобаның әрбір тақырыбы үшін зерттеу мәселелерін нақты анықтау қажет, өйткені бұл мәселелер жобаның нақты мақсаттары болып табылады. Сонымен қатар, бұл мәселелер студенттердің міндеттерін анықтауға және келесі кезеңде жобаны жүзеге асыруды жоспарлауға негіз болады [6]. Сондықтан мұғалімдер ұсыныстарды енгізуге, студенттерге бағыт-бағдар беруге немесе аймақтың жағдайына, ерекшелігіне және мәдениетіне сәйкес келетін мәселелерді ұсынуды ұйымдастыруға дайын болу үшін жобаның әр тақырыбы бойынша зерттеу тапсырмаларын құруы керек [7].

Нәтижелерді талқылау. Зерттеу процесі келесі кезеңдерден өтті:

1 кезең: жоғары студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетінің құрылымын құру бойынша зерттеу.

2 кезең: студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін дамыту бағытында орта мектептерде 11-сыныпты органикалық химияға арналған жобалық тақырыптар жүйесін құру. Жоба тақырыптарын құру келесі қадамдар арқылы жүзеге асырылады:

- 1-қадам: тақырыптық идеяларды ұсыну: құрылымды, бағдарламадағы сабақтардың мазмұнын және тиісті практикалық білімді талдау негізінде жоба тақырыптарының атаулары мен мақсаттарын анықтау.

- 2-қадам: жоба тақырыбы бойынша шешілетін мәселелерді анықтау: жобаны іске асыру кезінде студенттерге олардың деңгейіне және нақты оқу жағдайларына сәйкес шешілуі қажет негізгі мазмұнды, мәселелерді/сұрақтарды анықтау.

- 3-қадам: ақпарат көздері мен нұсқауларын жасау: ақпараттық сайттарды (кітаптар, веб-сайттар) табыңыз және жоба тақырыбы бойынша шешілуі керек тапсырмаларға сәйкес келетін студенттерге ұсыныстар жасау.

- 4-қадам: сарапшыдан кеңес алу: педагогикалық университеттердегі химия оқытушылары және ЖОО-дағы тәжірибелі химия оқытушылары болып табылатын сарапшылармен кеңесу. Содан кейін келесі пікірлерді өңдеу.

- 5-қадам: тестілеу және жетілдірілген редакциялау: жоба тақырыптарын өңдеуді және жетілдіруді жалғастыру үшін орта мектепте пилоттық білім беріңіз, тестілеу кезінде мұғалімдер мен студенттерден кері байланыс алу.

Тақырыпты әзірлеу процесінің соңында белгіленген тақырыптардың практикалық, дәлдігі мен ғылыми, өзектілігі мен орындылығын растау үшін 7 әдебиет көздері қарастырылды.

3 кезең: аралас оқыту үлгісіне сәйкес жобалар негізінде оқу процесін құру және студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін дамыту үшін нақты сабақ жоспарларын әзірлеу.

4 кезең: педагогикалық эксперимент және эксперименттік деректерді өңдеу.

Кесте 1

«Майлар. Көмірсулар. Ақуыздар»

Типологиялық белгі	Жоба түрі
Жобаның негізгі әдісі	Ақпараттық-зерттеу
Пәндік-мазмұндық аспект	Шығармашылық
Жобаны үйлестіру сипаты	Тікелей (икемді)
Байланыс сипаты	Бір топқа қатысушылар арасында ішкі
Қатысушылар саны	Топтық
Жобаның ұзақтығы	Ұзақ мерзімді

Жоба жұмысының өткізу кезеңдері

	Мұғалімнің қызметі	Студенттердің қызметі	Орындау мерзімі	Нәтижесі
1. Жобалық тапсырманы әзірлеу				
1.1. Жоба тақырыбын таңдау	Студенттерге талқылауға ұсынатын сұрақтарды таңдау: 1. Сүттің тағамдық құндылығы неде? 2. Неліктен сүт пен сүт өнімдерін балалар мен жасөспірімдердің рационында қолдануға кеңес беріледі? 3. Сүт өнімдері мен сүтті пайдалану адам ағзасының дамуына қалай әсер етеді?	Ақпаратты іздеу және таңдау, қойылған сұрақтарға жазбаша жауаптар жасау	Қазанның ортасы	Сұрақтарға жауаптары бар студенттердің конспекттері
1.2. Жоба тақырыбындағы ішкі тақырыптарды бөлектеу	Жобаның ішкі тақырыптарын оқшаулау, конспект жоспарын және ақпарат көзінің тізімін жасау. - «Майлар, олардың құрамы, құрылымы және қасиеттері»; - «Көмірсулар, олардың құрамы, құрылымы және қасиеттері» - «Белоктар, олардың құрамы, құрылымы және қасиеттері»	толық конспекттерді жасау бойынша ақпараттық-ізвестіру қызметін жүзеге асыру		Жобаның тақырыптары бойынша кеңейтілген конспекттер
1.3. Шығармашылық топтарды қалыптастыру	Өзіне нақты тақырыптар мен қызмет түрлерін таңдаған студенттердің бірлестігін ұйымдастырылады. Шығармашылық топтардың	Әрбір студент өзі үшін тақырыптардың бірін таңдап және оларға сәйкес командаға топтастырылды		Қалыптасқан топтағы әр студенттердің рөлі мен қызметін анықтау

	калыптасуы әр студенттерді жобаның ішкі тақырыптары бойынша конспект жасағаннан кейін пайда болды. «Майлар», «Көмірсулар», «Белоктар» тақырыптары бойынша үш топ және «Студенттердің толыққанды диетасын құрастыру және талдау» тақырыбы бойынша төртінші топ құрылды.			
1.4 Зерттеу жұмыстарына материалдар дайындау	Тапсырмаларды, іздеу қызметі мен әдебиетке арналған сұрақтарды әзірлейді	Өз тақырыптарын мұғаліммен талқылап және қажетті ақпаратты алу арқылы, жобаның мақсаттарын тұжырымдады		Топпен жұмыс
1.5 Жобалау қызметінің қорытындыларын білдіру нысандарын айқындау	Зерттеу қызметінің нәтижесін ұсыну нысандарын анықтайды	Сыныпта зерттеу қызметінің нәтижесін ұсыну формалары талқыланды	Қарашаның басы	Топпен жұмыс
2. Дайын өнімді ұсыну (презентация)	Сараптама ұйымдастыру, сарапшы ретінде параллель сыныпты, мұғалімдерді, ата-аналарды және т. б. шақыру	Олар өз жұмыстарының нәтижелері туралы есеп береді, түпкілікті қорытынды жасады	Қарашаның соңы	

Сонымен, жобалық қызмет жүйесін талдау, оның барлық компоненттерін белгілі бір дәрежеде жалпы және кәсіби құзыреттерді қалыптастырып, әрі қарай дамытады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Модульдер пәндерінің жұмыс бағдарламаларының мазмұнына сүйене отырып, екі санаттағы жобаларда ЖОО студенттері арасында бойынша сауалнама өткізілді. Сауалнамаға сәйкес студенттердің жобалармен жұмыс істеуге дайындығын анықтау және жұмыс кезінде осы қиындықтардың қиындықтары мен себептерін анықтау көзделді.

Диаграмма 1. Студенттердің өзін-өзі бағалау арқылы эксперименттерге дейін және одан кейін студенттердің өзін-өзі оқыту қабілетін дамытудың орташа мәндерін салыстыру

Кестеге сай, педагогикалық қызмет міндетті түрде команданың және жеке тұлғалардың алған жұмыс дағдыларын бағалау үшін кері байланысты қамтиды.

Қорытынды. Жобалық оқыту технологиясы – бұл студенттер үшін де, мұғалім үшін де қызықты әрі қызықты сабақ, сондықтан мен жобалық оқыту кез-келген курс пен мұғалімнің қызметіндегі перспективалы бағыттардың бірі болып табылады. Нәтижесінде жобаны ұйымдастыру барысында, біз студенттердің арасында осындай көрсеткіштерге жеттік.

Жалпы, қорытындылай келе, химия бойынша жобалық қызметті ұйымдастыруды талдай отырып, мұғалімнің қызметіндегі ең қиын нәрсе – студенттердің жобаны әзірлеуге және ұсынуға қатысуын дұрыс бағалау. Сондықтан жоба бойынша жұмысты, әсіресе ақымақтықты бағалау критерийлерін әзірлеуден бастау керек.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Цветков Л.А. Эксперимент по органической химий в средней школе: методика и техника: пособие для учителей / под ред. Е.И. Оржековской – Изд. 5-е. перер. и доп. - М: «Школьная пресса», 2000. – 192 с.

2. Темірболатова Ә., Нұрахметов Н., Жұмаділова Р., Әлімжанова С. Химия: Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математика бағытындағы 11-сыныбына арналған оқулық.– Алматы: «Мектеп», 2007. – 352 б.

3. Нұғыманұлы И., Шоқыбаев Ж.Ә., Өнербаева З.О. Хмияны оқыту әдістемесі: оқу құралы. – Алматы: Print –S, 2005. – 354 б.

4. Чернобельская Г.М. Методика обучения химии в средней школе: учебник для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Владос, 2000. – 336 с.

5. Жалпы білім беретін мектептің 11 сыныбының жаратылыстану-математика бағытына арналған оқу бағдарламасы. - Алматы. – 2011.

6. Кирюшкин Д.М., Полосин В.С. Кирюшкин Д.М., Полосин В.С. Химияны оқыту методикасы. - Алматы: Мектеп, 1984. – 440 б.

7. Цветков Л.А. 10-класта органикалық химиядан сабақ беру. - Алматы: Мектеп, 1980. – 303 б.

REFERENCES

1. Tsvetkov L.A. Eksperiment po organicheskoi himii v srednei shkole: metodika i tehnika: posobie dlia uchitelei / pod red. E.I. Orjekovskoi – Izd. 5-e. perer. i dop. - M: «Shkolnaia pressa», 2000. – 192 s.

2. Temirbolatova Á., Nurahmetov N., Jumadilova R., Álimjanova S. Himia: Jalpy bilim beretin mekteptiń jaratylystaný-matematika baǵytyndaǵy 11-synybyna arnalǵan oqýlyq.– Алматы: «Мектеп», 2007. – 352 б.

3. Nuǵymanuly I., Shoqybaev J.Á., Ónerbaeva Z.O. Himiany oqytý ádistemesi: oqý quraly. – Алматы: Print –S, 2005. – 354 б.

4. Chernobelskaia G.M. Metodika obúcheniia himii v srednei shkole: úchebnik dlia stýd. vyssh. úcheb. zavedeni. – M.: Vlados, 2000. – 336 s.

5. Jalpy bilim beretin mekteptiń 11 synybynyń jaratylystaný-matematika baǵytyna arnalǵan oqý baǵdarlamasy. - Алматы. – 2011. Стр.221, издатель. Принятая дата

6. Kırıǵshkin D.M., Polosin V.S. Kırıǵshkin D.M., Polosin V.S. Himiany oqytý metodıkasy. - Алматы: Мектеп, 1984. – 440 б.

7. Tsvetkov L.A. 10-класта органикалық химиядан сабақ берý. - Алматы: Мектеп, 1980. – 303 б.

Автор для корреспонденции

Сейтхан А.А. – магистрант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая; г. Алматы, Казахстан.

Хат-хабарларға арналған автор

Сейтхан А.А. - Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан.

The Author for Correspondence

Seitkhan A.A. – master's degree Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan.

¹П.М. Махашова*, ¹Ж.Т. Сабралиева

¹М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

*mahashova1964@mail.ru

СТУДЕНТТЕРДІҢ ТАНЫМДЫҚ ІЗДЕНІМПАЗДЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ

Андатпа. Бұл мақалада студенттердің танымдық ізденімпаздығын қалыптастырудың негізгі шарттары, ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру, ғылыми шығармашылыққа ұмтылу мәселелеріне тұжырым жасалынған. Сонымен қоса, студенттердің ғылыми зерттеу жұмыстарын жетілдіру, оқу орындарында жоғары білікті ғылыми және тәжірибелі мамандарды даярлауға бағытталған. Оқу үрдісінде танымдық белсенділігін, ақыл-ой қабілеттерін дамытуда, оқуға қажетті біліктер мен дағдылар, алған білімнің саналылығы және біліктілігін қамтамасыз етуге негізделген.

Студенттерді танымдық ізденімпаздығы арқылы ғылыми-педагогикалық қызметке даярлау, өз бетінше білімін көтеру, ғылыми-техникалық, мәдени-ақпараттармен жұмыс істеуі, оқудағы жетістіктеріне бағыттау мәселелеріне талдаулар жасалынған.

Түйін сөздер: мотивтер, дидактикалық аспект, теориялық аппарат, эксперименттік, интегралдық құрылым.

РОЛЬ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ЛЮБОЗНАТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ

Аннотация. В данной статье сформулированы основные условия формирования познавательной активности студентов, вопросы организации научно-исследовательской работы, стремления к научному творчеству. Кроме того, совершенствование научно-исследовательской работы студентов направлено на подготовку высококвалифицированных научных и опытных специалистов в учебных заведениях. Развитие познавательной активности базируется на осознанности и квалифицированности применения знаний, обеспечении умений и навыков необходимых для обучения и развития умственных способностей. Проведен анализ вопросов подготовки студентов к научно-педагогической деятельности ориентирован на познавательный поиск, самообразование, научно-техническую, культурно-информационную работу, ориентацию на учебные достижения.

Ключевая слова: мотивы, дидактический аспект, теоретический аппарат, экспериментальная, интегральная структура.

THE ROLE OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FORMATION OF COGNITIVE CURIOSITY OF STUDENTS

Abstract. This article formulates the main conditions for the formation of cognitive activity of students, the organization of research work, the desire for scientific creativity. In addition, the improvement of students' research work is aimed at training highly qualified scientific and experienced specialists in educational institutions. The development of cognitive activity is based on awareness and proficiency in the application of knowledge, providing the skills and abilities necessary for learning

and the development of mental abilities. The analysis of the issues of preparing students for scientific and pedagogical activity is focused on cognitive search, self-education, scientific and technical, cultural and informational work, orientation to educational achievements.

Keywords: motives, didactic aspect, theoretical apparatus, experimental, integral structure.

Кіріспе. ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында Қазақстандық білім мен ғылымның жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттыру және жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде тұлғаны тәрбиелеу және оқыту, ең алдымен ғылымды дамыту, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі саясатындағы негізгі мақсаттың бірі – жан-жақты, білімді, шығармашылық қабілетті, танымдық іс-әрекеті мен белсенділігі жоғары жеке тұлғаны қалыптастыру. Білім беру мен оқыту теориясының әдіснамалық негізі – таным теориясы және студент тұлғасын жан-жақты және үйлесімді қалыптастыру туралы ілімі болып табылады. Ендеше жоғары оқу орындарында студенттердің танымдық белсенділігін қалыптастыруды арнайы ұйымдастыру оқу үрдісін жетілдірудің негізгі шарты болып саналады[1].

Мемлекет алдында студенттердің ғылыми зерттеу жұмыстарын (ҒЗЖ) жетілдіру және одан әрі дамыту, жоғары оқу орындарында болашақ оқытушыларды, сонымен қатар жоғары кәсіптік білімі бар, жоғары білікті ғылыми және тәжірибелі мамандарды даярлау мен қалыптастыру үшін қолайлы жағдайлар жасау міндеті тұр.

Қазіргі педагогикалық және психологиялық әдебиеттерде студенттердің сабақта, сабақтан тыс уақытта және отбасылар арасындағы танымдық іс-әрекетін қалыптастыру мәселелері көбірек зерттелуде. Оқу үдерісінде студенттердің танымдық қызметі дами отырып, оқытушы мен студент арасындағы қарым-қатынас қалыптасады. Өз бетінше білімін көтеру әр педагогтың қалауынша істелетін жұмыс емес, ол оның белгілі міндетіне айналуы керек. Ол ақпараттар легімен: қоғамдық-экономикалық, ғылыми-техникалық, мәдени-ақпараттармен жұмыс істеп, оны әр оқушының дамуына бағыттауы және ұйымдастырылуы тиіс. Осылайша, оқытушының кәсіптік білім деңгейі студенттердің оқудағы жетістіктеріне тікелей әсер етеді. Сонымен бірге, педагог білім берумен қатар болашақ маманның танымдық ізденімпаздығы мен ғылыми-зерттеу жұмыстарына тәрбиелеуді жоғары оқу орнының негізгі мақсаттарының бірі деп түсіну қажет.

Білім алушының танымдық белсенділікті арттыратын танымдық әрекетін дамытуда проблемалық оқытудың маңызын В.И.Зазвязинский, М.И. Махмудов, Ж.Б. Қоянбаев, А.А. Бейсенбаева атап көрсеткен.

Студент жоғары оқу орнында оқып жүрген кезден-ақ өз білімін көтеріп, алдағы кәсіптік еңбегіне дайындалуы қажет. Өз бетінше білімін көтеру әр педагогтың қалауынша істелетін жұмыс емес, ол оның белгілі міндетіне айналуы керек. Ол ақпараттар легімен: қоғамдық-экономикалық, ғылыми-техникалық, мәдени-ақпараттармен жұмыс істеп, оны әр студенттің дамуына бағыттауы және ұйымдастыруға болады.

Зерттеу шарттары (бастапқы материалдары) мен әдістері. Танымдық ізденімпаздықтың жоғарғы деңгейі ғылыми шығармашылыққа ұмтылу арқылы сипатталады және өз бетімен білім алуға ұмтылу - танымдық ізденімпаздықты қажет етеді. Осылайша, педагог кәсіптік білім деңгейі бойынша студенттерге білім берумен қатар өздігінен жұмыс істеуге тәрбиелеуі керек. Сондықтан студенттердің - танымдық ізденімпаздығы мен ғылыми-зерттеу жұмыстарын оқу орнының негізгі мақсаттарының бірі деп түсіну қажет.

Ғалымдардың «танымдық белсенділік» ұғымына берген анықтамалары Р.А.Низамов «Жеке адамның күшейтілген танымдық жұмысын сипаттайтын ерікті жағдайы». А.Ғ.Қазмағамбетов «Өзіндік жұмыс - жеке тұлғаның белсенділігінің маңызды көрсеткіші. Белсенділік ол танымдық, құқықтық т.б. болуы мүмкін». А.Е.Әбілқасымова «Оқу әрекетінде

оқу міндеттері шешіліп, мотив танымдық белсенділік» арқылы ақпаратты қабылдаудан бастап, күрделі шығармашылық әрекеттің қалыптасуы мен анықталады. Жалпы А.Н. Леонтьевтің теориялық ұстанымы оқу мотивациясын белсенділік тұрғысынан қарастыруға мүмкіндік береді. Бұл жағдайда мотив әрекетпен бірлікте әрекет құрылымының ішкі сипаттамасы ретінде қарастырылады[2,272].

Сондықтан оқу танымдық және ғылыми ізденістер жүйесіндегі мәселелер студенттің көзқарасын кеңейтуге, ой-өрісін дамытуға, болашақ маманның әлеуметтік, педагогикалық-психологиялық сипаты мен жеке қасиеттерінің жетілуіне елеулі әсер етеді.

Зерттеу жұмыстары оқу процестерімен қатар жүре отырып, алғашында әдет түрінде дамып, қалыптасады, танымдық қажеттілік түріне айналады, бұл студенттің танымдық ізденімпаздығының дамуына негіз болады. Әсіресе бұл жұмыстарда әр студенттің жеке мүмкіндіктері мен қасиеттерінен көрінеді.

Танымдық әрекеттерін ұйымдастырудың, соған сәйкес танымдық ізденімпаздығын дамытудың негізгі шарттарының бірі – негізгі ақпараттарды іріктеп, таңдай, бағдарлай білуі. Студенттердің белсенділігін арттыруда заманау әдістерді қолданудың мәні зор.

Атап айтсақ; Жарнама әдісі – бұл күнделікті өмірімізде жиі кездесетіндіктен, онымен бәрі таныс. Тек нені жарнамалау керек және мақсаты қандай соны нақты анықтап алса болғаны. Ойды қысқа да нұсқа жеткізуге, соған қарамастан ең негізгі мәселені айта білуге үйретеді. Зерттеушілердің көбі жарнама ғылымның арнайы бір саласына жатқызса, практиктер басқару, кәсіпкерлік пен іскерлік өрісінен іздегісі келеді, ал жарнамалық хабарландырулар әзірлеуге қатысы бар мамандар шығармашылық үдерістің өзіндік бір түрі деп санайды[3,59].

Зерттеу жұмыстарымен байланыссыз оқу процесінде мұндай бағдарлаудың тек қарапайым ғана дағдылары қалыптасады да, оқу бітірген жас маман жұмыс орнында іріктеу, бағдарлаумен, әдебиеттермен жұмыспен, нұсқаулармен жаңадан танысуға тура келеді. Ғылымның білім беру функциясы дүниетанымның функциясына жақын, өйткені білім берудің басты міндеті – адамдарды мәдениет құндылықтарына үйретуге жол ашады.

Жоғарыда атап көрсеткеніміздей, танымдық ізденімпаздықтың қалыптасуы және дамуы өзіндік танымдық әрекетке тікелей байланысты. Сондай-ақ, мұндай әрекетте неғұрлым жаңашылдық элемент, шығармашылық болса, соғұрлым танымдық ізденімпаздықтың қалыптасуы мен дамуы көрінеді. Оқу белсенділігінің өте жоғары сатысында шығармашылық әрекет, ішінара ғылыми-зерттеу әрекеті көрініс береді. Сондықтан, оның басқа оқу әдістеріне қарағанда студенттің танымдық ізденімпаздығын дамыту тұрғысында мүмкіндіктері көп. Бірақ бұл оқу және ғылыми-зерттеу жұмыстарын дұрыс ұйымдастырғанда ғана жүзеге асады. Дегенмен де, ғылыми-зерттеу жұмыстарын жалпы оқу процесін бөліп қарауға болмайды.

Оқу және ғылыми-зерттеу жұмыстарын, өзіндік жұмыс тапсырмаларын дайындағанда алдын- ала мынадай екі міндетті шешу қажет.

1. Оқытып отырған пәннің құрылымдық ерекшеліктерін ескере отырып, оқу кезеңінің дидактикалық міндеттеріне сәйкес, студенттерге күрделілік деңгейі әр түрлі тапсырмалар дайындау.

2. Тапсырмаларды орындауды ұйымдастыруда студенттердің түрлі ізденімпаздық деңгейлерін анықтау.

Студенттің танымдық ізденімпаздығы деңгейі мотивтері мен бағыттары, бұрынғы алған білімдері мен біліктері, дағдылары оның әлеуметтік-психологиялық және психикалық-физиологиялық ерекшеліктеріне тікелей байланысты. Сондай-ақ оқытушының студентке үлгі боларлық өзінің шығармашылық әрекеті, еңбек сүйгіштігі танымдық белсенділігі, ғылымға үлесі, оған қызығушылығы, педагогикалық мәдениеттілігі – студенттің оқу әрекетінде мотивтерін қайта құруына, қажетті бағытты таңдауына, өзінде әлеуметтік құнды қасиеттерді қалыптастыруына көмектеседі. Оқу және ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындау барысында түрлі қиындықтарды жеңу, жаңа шығармашылық деңгейге өту, күткен нәтижеге жету және т.б. қарастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеу нәтижелері. Зерттеу әдісі белгілі бір ғылыми міндетті, амалдар мен ресми тәртіптерді орындауға бағытталған зерттеу әрекетінің нормативті моделі арқылы түсіндіріледі. Неғұрлым ғылымдар әдістерге бай болса, соғұрлым ғалымдардың істері сәттірек болады[4.99].

Ғылыми жұмыстарды орындау қажетті арнайы әдебиеттерді оқу мен талдауды, сондай-ақ осы мәселе жөнінен практикалық тәжірибені кең қолдануға бағыттайды. Педагогикалық-психологиялық әдебиеттерді талдау көрсеткендей, студентті ғылыми әрекетке дайындау мәселесін зерттеудің екі бағытын атап көрсетуге болады.

1. Ғалым - педагог тұлғасының өзіндік психологиялық моделін жасау(психологиялық аспект).

2 Болашақ мұғалімдерді ғылыми-педагогикалық қызметке даярлаудың әдістемесін жасау(дидактикалық аспект.)

Студенттерді ғылыми-педагогикалық қызметке даярлау- болашақ ұстаз тұлғасының танымдық ізденімпаздығын қалыптастыру процесін яғни оның дайындығын көрсететін, өзіндік әрекетке ұмтылуы мен оның шешімін танымдық ізденімпаздығы негізінде жүзеге асырудың тиімді жолдарын таңдай алатын жеке тұлға даярлау ретінде анықтауға болады.

- Мұғалім- зерттеуші мынаны білуге тиісті: әдіснаманы, логиканы, әдістерді, психологиялық-педагогикалық зерттеудің әдістемесін, принциптерді, жүйелеу және жалпылау;

- ғылыми ақпараттарды қолдану, ғылыми-әдістемелік материалдар мен ақпараттарды құру, оларды баспадан жарыққа шығаруға дайындау, ғылымды ұйымдастыру;

- педагогика және психологиядан білімі мен біліктерін оқу-тәрбие, зерттеу әстерінде қолдана алуы;

- педагогикалық міндетті анықтау және оны тиімді шешу жағдайларын білу;

- өзінің және әріптестерінің тәжірибелерін талдау, жалпылау, оның педагогикалық теориямен сабақтастығын анықтау;

- ғылымның теориялық аппаратын, формалары мен соңғы жетістіктерді, негізгі танымдық әрекеттерді(суреттеу, түсіндіру, қайта өңдеу) білу;

- өз бетімен зерттеу көздерін табу, әдістерін меңгеру;

- тиімді ізденіс тәсілдерін қолдану, таңдау, сақтау және ақпаратты қолдан

Студенттердің шығармашылық белсенділігімен, ізденімпаздығынсыз оның әлеуметтік белсенділігін елестету мүмкін емес. Сондықтан мұғалімнің жоғары дәрежедегі зерттеушілік мәдениеті болуы тиіс.

Біздің республикада тікелей танымдық іс-әрекетті зерттеу бойынша мәлім психолог-ғалым С.М. Жақыповтың еңбектері ғылыми-әдіснамалық негіз ретінде жоғары бағаланады. Әрі оның ғылыми мектебінде шәкірттері де педагогикалық іс-әрекетті қазақтың ұлттық ерекшеліктерімен және танымдық іс-әрекетпен байланысты зерттеп келеді. Танымдылық белсенділік мәселелік сұрақ, берілген тапсырманы талдау, салыстыру, жинақтау және ғылыми болжам жасату арқылы туындайды. Студенттердің оқу үрдісіндегі танымдық іс-әрекетін дұрыс қалыптастыру үшін мұғалім сабаққа әр-түрлі бейнелі көрнекіліктерді, тірек сызбаларды қолдану керек. [5,44].

Оқытушы мен студент, мұғалім мен оқушы өзара диалогтік қарым-қатынас орнатса ғана шынайы бірлескен іс-әрекетті анықтайтыны, және бірлескен іс-әрекетте екі жақты ойлау әрекеті жүзеге асып, оқыту үрдісінде ортақ мақсатқа негізделген ортақ мағыналық қор пайда болатыны туралы концепциясы біздің болашақ педагогтарда әлеуметтік интеллектінің дамуы аса өзекті мәселе екендігін дәлелдей түседі. Өйткені, ең алдымен педагогтың өзінде танымдық үрдістердің, қарым-қатынаста мәнді болатын тұлғалық және кәсіби сапалардың дамуы ғана оның оқыту-тәрбиелеу іс-әрекетін мақсатқа сәйкес жүргізуінің шарты болып табылатынын көрсету барысында ғылыми зерттеулер әртүрлі негіздер бойынша да жіктеледі.

Ғылыми нәтижелерді талқылау. Студенттердің танымдық іс-әрекеті оқу үрдісіне негізделе отырып дамиды. Яғни бұл іс-әрекеттер қарым-қатынас арқылы қалыптасады. Олардың ішінде ең маңыздысы – оқытушы мен студент арасындағы қарым-қатынас. Студенттердің

танымдық іс-әрекетінің дамуы оқытушының оқытуына да байланысты болғандықтан, оқыту теориясының негізін салушылар бұны педагогикалық жағдай, оқу-тәрбие үрдісі жағынан қарастырған.

Зерттеуде басты құндылық шындыққа қарай қозғалу процесінің құндылықтары болып табылады. Бұл құндылық ойлаудың зерттеу типіне өткірші емес. Зерттеу қызметінде шындыққа апарар екі ерекшелік бар[6,15].

Іргелі ғылыми зерттеулер— бұл адамның, қоғамның, қоршаған табиғи ортаның құрылысының, қызмет етуі мен дамуының негізгі заңдылықтары туралы жаңа білім алуға бағытталған эксперименттік немесе теориялық қызмет арқылы жүзеге асады. Сондықтан коммуникативтік, ақпараттық және тәрбиелік мақсаттарға қол жеткізу үшін интеллектуалдық және шығармашылық қабілеті жоғары балалардың өз бетімен білім алу мүмкіндігі болуы тиіс. Студенттердің зерттеу мәдениетінің қалыптасуына көмек беру мұғалімнің негізгі міндетінің біріне айналады. Бұл оқу-әдістемелік жұмысты жаңаша құруды талап етеді.

Қолданбалы ғылыми зерттеулер – бұл практикалық мақсаттарға жету және нақты міндеттерді шешу үшін жаңа білімді қолдануға бағытталған зерттеулер. Басқаша айтқанда, олар іргелі зерттеулер нәтижесінде алынған ғылыми білімді адамдардың практикалық қызметінде пайдалану проблемаларын шешуге бағытталған.

Зерттеу жұмысы зерттеудің объектілік аймағын таңдаудан басталады, яғни, проблеманы шешуді талап ететін маңызды саласы болып табылады.

Объективті аймақты таңдау объективті және субъективті факторлармен анықталады: Атап айтсақ:

- маңыздылығы;
- шешілмеген мәселелердің болуы;
- жаңалығы мен болашағы;
- зерттеушінің өмірлік тәжірибесі;
- зерттеушінің белгілі бір тақырыпқа бағытталған ғылыми ұжыммен, ғылыми жетекшімен практикалық қызметтің қандай да бір бағытымен байланысы.

Ғылыми проблеманы зерттеу барысында белгілі бір саланы бағдарлай отырып, тек белгілі тиісті нәрселерді салыстыра отырып табуға болады. Ғылыми мәселе өз бетінше ұсынылмайды, тәжірибе мен ғылыми әдебиеттің жағдайын терең зерделеудің нәтижесі болып табылады, оның тарихи белгілі бір кезеңінде тану процесінің қарама-қайшылығын көрсетеді. Мәселенің дұрыс қойылуы - ғылыми ізденістің жетістігінің кепілі. Проблеманың көзі әдетте іс жүзінде туындайтын тар орындар, қиындықтар, қақтығыстар болып табылады. Маңызды практикалық міндеттерді анықтауда көрініс табатын оларды меңгеру қажеттілігі туындайды. Соның нәтижесінде студенттердің танымдық іс-әрекеті – жеке тұлғаның танымдық қызығушылығы мен қажетсінуін, белсенділігі мен ізденімпаздығын қамтитын танымдылық, еріктік, сезімталдық үдерістер мен мотивтер бірлігі нәтижесінде интеллектуалдық жеке қасиеттерінен көрінеді.

Студенттердің танымдық ізденімпаздығын қалыптастыру арқылы пәнге қызығушылығын арттыру, ізденуін, таным деңгейін жоғарылату, педагог шеберлігінің меңгеріп, басты мақсаттарға жетеді. Құзыреттілікке негізделген танымдық ізденімпаздығын енгізудің нәтижесі-студенттердің оқу процессіне жоғары дәрежеде қатысуы және олардың шығармашылық әлеуетін, креативтілік, интеллектуалдық мүмкіндіктерін дамыту болып табылады [7,220].

Зерттеушінің біліктерін дамытатын оқу материалының мазмұны мен қажетті көлемін игеруді көздейтін жан-жақты оқу жұмысынан да байқауға болады. Танымдық белсенділік өте маңызды күрделі құрылым ретінде өзінің психологиялық анықтамаларында көптеген тұжырымдарға ие.

Қорытынды. Танымдық белсенділік бұл– баланың оқуға, білімге деген ынта-ықыласының, құштарлығының ерекше көрінісі. Танымдық белсенділік деп – мотивациялық,

тұлғалық, мазмұнды, амалдық және процессуалды-жігерлік бөліктерден тұратын тұлғаның интегралдық құрылымының сипаттамасын айтамыз. Танымдық белсенділіктің қозғаушы күші – қажеттілік. Қажеттілік тұлғаның белсенді әрекет жасауына әсер етеді. Сондықтан, ғалым-педагог тұлғасының психологиялық моделін жасау жөніндегі зерттеу жұмыстарын талдау талдай отырып, мұғалім-зерттеуші дайындауға мынадай психологиялық-педагогикалық шарттарды бөліп көрседі:

Мұғалім-зерттеушіге талап:

- кәсіби даярлығының жоғары деңгейде болуы;
- ғылыми және практикалық даярлығын ұштастыру;
- өз білімін үнемі жетілдіріп отыру.

Болашақ кәсіби маман зерттеушілер:

- ғылыми ұйымдастыру ұстанымын практикада қолдана білуге;
- байқағыштық, ғылымға қызығушылық, жоғарғы дәрежедегі танымдық қызығушылығының болуы;
- ізденімпаздығы, белсенділік, зерттеушілік сипаты, сыншылдық, шығармашылық-іздену бағыты;
- жаңашылдық, адамгершілік, сезгіштік, мақсаткерлік, шешімпаздық.

Оқу үрдісінде танымдық белсенділігін, ақыл-ой қабілеттерін дамытуда, оқуға қажетті біліктер мен дағдылар, алған білімнің саналылығы және біліктілігін қамтамасыз етуде заманауи инновациялық технологиялардың алатын орны ерекше. Студенттердің танымдық белсенділігін қалыптастыруда оқу материалдарының маңыздылығы дәрежесіне қарай оның құндылығын анықтай білу, сабақ беру мен оны ұйымдастыра білу қажет. Демек, педагогикалық жоғары оқу орныдарында студенттерді ғылыми-педагогикалық, зерттеушілік қызметке даярлау әлеуметтік-педагогикалық мәселеге айналып отыр, сондықтан оның теориялық және практикалық аспектілерін шешу жоғары мектеп педагогикасының объективті қажеттілікті дамыту керек.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 - 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы: 2019 жылғы 27 желтоқсан № 988.

2. Наубаева Х.Т. Кәсіби даярлау үрдісінде танымдық іс әрекет мотивациясы // І.Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің 50 жылдығына арналған «Болашақ ұрпағы: білім мен тәжірибесі мен болашағы» атты ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. Талдықорған: Имидждік саясат орталығы, 2022. - Б . 272.

3. Симбаева С. Белсенді оқу мен оқытуда қолданылатын әдістер. - Нұр- Сұлтан: «Тұран-Астана» университеті, 2019. - 133 б.

4. Таубаева Ш.Т.Иманбаева С.Т. Берикханова А.Е. Педагогика. – Алматы: ОНОН, 2017. - 340 б.

5. Байгереева А.Б. Оқушының танымдық әрекетін дамыту // «Педагогтың имидждік құзырлығы: теориясы, тәжірибесі және болашағы» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференциясының еңбектері. Тараз: ТарМПИ, 2012. – Б. 44.

6. Пастухова П.П., Тарасова Н.В. Студенттер қызметінің оқу-зерттеу негіздері. – М.: Академия, 2014. – 160 б.

7. Омарова Р.С. Шығармашылық қызығушылықты қалыптастыру технологиясы: оқу әдістемелік құралы. – Ақтөбе, 2007. – 220 б.

REFERENCES

1. Qazaqstan Respýblikasy Úkimetiniń qaýlysy. Qazaqstan Respýblikasynda bilim berýdi jáne ғылымды damytýdyń 2020 - 2025 jyldarǵa arnalǵan memlekettik baǵdarlamasyn bekity túraly: 2019 жылǵы 27 jeltoqsan № 988.
2. Naýbaeva H.T. Kásibi dalarlaý úrdisinde tanymdyq is áreket motivatsıasy // I.Jansúgirov atyndaǵy Jetisý yníversitetiniń 50 jyldyǵyna arnalǵan «Bolashaq urpaǵy: bilim men tájiribesi men bolashaǵy» atty ғылым-тајирibelik konferentsıa materialdary. Taldyqorgan: Imıjdik sarasat ortalyǵy, 2022. - B . 272.
3. Simbaeva S. Belsendi oqý men oqytýda qoldanylatyn ádister. - Nur- Sultan: «Turan-Astana» yníversiteti, 2019. - 133 b.
4. Taýbaeva Sh.T.Imanbaeva S.T. Berikhanova A.E. Pedagogika. – Almaty: ONON, 2017. - 340 b.
5. Baıgereeva A.B. Oqýshynyń tanymdyq áreketin damytý // «Pedagogtyń imıjdik quzyrlyǵy: teoriıasy, tájiribesi jáne bolashaǵy» atty Respýblikalyq ғылым-практикалық konferentsıasynyń eńbekteri. Taraz: TarMPI, 2012. – B. 44.
6. Pastýhova P.P., Tarasova N.V. Stýdentter qyzmetiniń oqý-zertteý negizderi. – M.: Akademiya, 2014. – 160 b.
7. Omarova R.S. Shyǵarmashylyq qyzyǵyshylyqty qalyptastyryń tehnologiıasy: oqý ádistemelik quraly. – Aqtóbe, 2007. – 220 b.

Автор для корреспонденции

*e-mail: mahashova1964@mail.ru

Tel.: +7 70268110641

Махашова Патима Менлибаевна – магистр пед. н, старший преподаватель, Таразский региональный университет им. М.Х.Дулати; г. Тараз, Казахстан.

*e-mail: Sabralieva1972@mail.ru

Tel.: +7 70268110641

Сабралиева Жанар Тузельбековна - магистр психологии, старший преподаватель, Таразский региональный университет им. М.Х.Дулати, Тараз, Казахстан.

Хат-хабарларға арналған автор

Махашова Патима Менлибаевна - пед.ғ.магистрі, аға оқытушы, М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз, Қазақстан Республикасы.

Сарыбаева Баян Жұмашқызы - пед.ғ.магистрі, аға оқытушы; М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті; Тараз қ., Қазақстан Республикасы.

The Author for Correspondence

Makhashova Patima Menlibayevna – Master of P.N., Senior lecturer, M.H. Dulati Taraz Regional University, Taraz, Kazakhstan.

Sabralieva Zhanar Tuzelbekovna - Master of Psychology, Senior Lecturer, M.H. Dulati Taraz Regional University, Taraz, Kazakhstan.

¹Рымханова А.Р.*, ²Шахарбаева З.Ж., ²Алибекова А. М.

¹Қарагандинский университет имени академика Е.А. Букетова, г. Караганда, Казахстан

²Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре РК, г.Астана, Казахстан

[*ainagul_rymkhanova@mail.ru](mailto:ainagul_rymkhanova@mail.ru)

ПРАВОВАЯ ПОМОЩЬ КАК ОДНО ИЗ ПРИОРИТЕТНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ ВОЛОНТЕРСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. Статья посвящена вопросу организации волонтерской деятельности среди обучающихся вузов, а именно правовой помощи обучающимися по образовательным программам «Юриспруденция» и «Правоохранительная деятельность». Ранее в рамках научно-исследовательского проекта «Научно-методическое сопровождение волонтерской деятельности студентов в рамках инклюзивного образования» были рассмотрены другие вопросы волонтерства, как в организационном, так и в содержательном аспектах. Оказание безвозмездной правовой помощи нуждающимся категориям лиц в качестве волонтерства может реализовать сразу две цели: в профессиональном и воспитательном плане, во-первых, это – возможность для формирования практических навыков у будущих специалистов, во-вторых, проявление гражданской позиции каждого курсанта или магистранта, гуманности и человеколюбия. Авторы, в качестве предложений выносят вопрос активизаций волонтерства в сфере профессионального образования; организаций конференций, семинаров на темы волонтерства; разработки коллективных и авторских проектов по реализации правовой волонтерской помощи лицам с особыми (образовательными) потребностями и рассмотреть профессорско-преподавательскому составу возможность разработки научно-методических основ волонтерства в профессиональном образования.

Ключевые слова: волонтерство, правовая помощь, профессиональная подготовка, воспитательная работа, безвозмездная юридическая помощь.

ҚҰҚЫҚТЫҚ КӨМЕК СТУДЕНТТІК ЖАСТАРДЫҢ ВОЛОНТЕРЛІК ҚЫЗМЕТІНІҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫНЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ

Түйіндеме. Мақала жоғары оқу орындарының білім алушылары арасында еріктілер қызметін ұйымдастыру мәселесіне, атап айтқанда «Құқықтану» және «Құқық қорғау қызметі» білім беру бағдарламалары бойынша білім алушылардың құқықтық көмек көрсетуі мәселесіне арналған. Бұған дейін «Инклюзивті білім беру шеңберінде студенттердің еріктілік қызметін ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу» ғылыми-зерттеу жобасы аясында еріктіліктің ұйымдастырушылық және мазмұндық аспектілері бойынша басқа да мәселелері қарастырылған болатын. Құқықтық көмекке мұқтаж адамдарға ерікті көмек ретінде өтеусіз көмек көрсету бірден екі мақсатты жүзеге асыра алады: кәсіби және тәрбиелік тұрғыдан, біріншіден, бұл болашақ мамандардың практикалық дағдыларын қалыптастыру мүмкіндігі болса, екіншіден, әр курсанттың немесе магистранттың азаматтық ұстанымын, адамгершілік позициясының көрінісі. Ұсыныс ретінде авторлар кәсіптік білім беру саласындағы волонтерлікті жандандыру мәселесін; волонтерлік тақырыптарға арналған конференциялар, семинарлар ұйымдастыру; ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар мен ересек адамдарға құқықтық көмекті іске асыру жөніндегі ұжымдық және авторлық жобаларды әзірлеу, профессор-оқытушылар

құрамына кәсіптік білім беруде еріктіліктің ғылыми-әдістемелік негіздерін әзірлеу мүмкіндігін қарастыру тәрізді шешімдерді ұсынады.

Түйін сөздер: еріктілік, құқықтық көмек, кәсіптік даярлық, тәрбие жұмысы, өтеусіз заң көмегі.

LEGAL ASSISTANCE AS ONE OF THE PRIORITY AREAS OF STUDENT VOLUNTEER ACTIVITY

Abstract. The article is devoted to the organization of volunteer activities among university students, namely legal assistance to students in the educational programs "Jurisprudence" and "Law Enforcement". Earlier, within the framework of the research project "Scientific and methodological support of students' volunteer activities in the framework of inclusive education", other issues of volunteering were considered, both in organizational and substantive aspects. The provision of gratuitous legal assistance to needy categories of persons as a volunteer can realize two goals at once: professionally and educationally, firstly, it is an opportunity for the formation of practical skills among future specialists, and secondly, the manifestation of the civic position of each cadet or undergraduate, humanity and humanity. The authors, as suggestions, put forward the issue of activation of volunteering in the field of vocational education; organization of conferences, seminars on the topics of volunteering; development of collective and author's projects for the implementation of legal volunteer assistance to persons with special (educational) needs and to consider the possibility for the teaching staff to develop scientific and methodological foundations of volunteering in professional education.

Keywords: volunteering, legal assistance, professional training, educational work, gratuitous legal assistance.

Введение. Добровольческая деятельность имеет многовековые исторические корни связанные с национальными традициями как «жылу жинау» (сбор материальных средств), «асар, үме» (физическая помощь в строительных и прочих работах), «садақа» (пожертвование во благо нуждающимся), которые в законодательном порядке сформулированы в «Жеті Жарғы» («Законы Тауке хана»), где были систематизированы обычные нормы права казахов [1].

На сегодняшний день отмечается тенденция интенсивного развития добровольческой, благотворительной деятельности в казахстанском обществе, в том числе волонтерство, которое стало одним из новых трендов современности. Проявление интереса молодежи к волонтерству показателем их социальной активности, проявлением позиции в обществе. Это эффективная форма вовлечения молодежи в решение социальных задач.

Объявление Президентом К.-Ж. Токаевым 2020 год – годом волонтера стало (Указ Президента РК №135 от 26.08.2019г.) импульсом для развития и популяризации волонтерского движения в нашей стране [2].

Следует отметить, что на данный момент в стране существует единая Национальная волонтерская сеть «QAZVOLUNTEER.KZ», развитием волонтерской деятельности занимаются более 70 региональных центров поддержки волонтеров; открыт республиканский фронт-офис волонтеров Birgemiz, занимающийся координированием и мониторингом волонтерских проектов. Согласно содержанию осуществляемой волонтерской деятельности в Казахстане принято выделить следующие основные направления:

1. «Bilim» - образовательное направление;
2. «Qamqor» - направление по оказанию помощи людям, оказавшимся в трудной жизненной ситуации, помощь пожилым людям, людям, которые находятся в учреждениях со специальным уходом, людям с особыми потребностями;
3. «Sabaqtastyq» - наставничество;
4. «Saýlyq» - медицинское направление;

5. «Taza Alem» - экологическое направление;

6. «Asyl mura» - направление по сохранению духовно-культурных и исторических ценностей;

7. «Úmit» - направление по ликвидации техногенных катастроф, ЧС [3].

Все эти направления охвачены различными проектами, реализуемыми в различных формах и моделях. Отметим, что несмотря на интенсивный рост количества волонтеров и проводимых ими акций, очень мало системного методического сопровождения таких мероприятий. Как правило, такие мероприятия носят характер часто одноразовых социальных акций, где участвуют лица, которые проявляют интерес из самых разных побуждений. Проведенный анализ психологическим исследованиям зарубежных и отечественных авторов указывает, что волонтерство детерминировано несколькими, причем разноплановыми мотивами, что позволяет определять типы индивидуально-психологической предрасположенности волонтеров к добровольческому труду. Это могут быть желание реализовать себя, получить опыт для самосовершенствования, определенную выгоду в плане приобретения друзей и связей, и конечно – альтруистические, гуманные, человеческие качества, подталкивающие волонтера на оказание безвозмездной помощи нуждающимся [4].

На сегодняшний день практика показывает, что наиболее нуждающейся группой в волонтерской помощи являются лица/дети, оказавшиеся в трудной жизненной ситуации, имеющие временные сложности и которые относятся к категории лиц/детей с особыми (образовательными) потребностями. Данная категория лиц/детей часто нуждается в социальной, психологической и правовой поддержке, нежели физической или материальной помощи.

Цель исследования. Целью исследования является изучение волонтерской деятельности как нового вида проявления гражданской позиции, также возможности самореализации и саморазвития курсантов, обучающихся по образовательным программам «Юриспруденция» и «Правоохранительная деятельность».

Материал и методы исследования. В современной науке волонтерство и добровольчество стало одним из новых феноменов, требующим разностороннего изучения в рамках нескольких наук, как социология, менеджмент, психология, педагогика.

В научной литературе феномен волонтерства рассматривается с разных аспектов: психолого-педагогические, социокультурные основы, социально-психологические, социально-экономические, финансовые и правовые основы, которые составляют научно-методологическую базу нашего исследования. В качестве отечественных ученых, посвятивших фундаментальные труды к данной проблеме можно назвать Айдналиеву Н.А., Ли Е.Д., Жандауову Ш.Е., Аргынова А.Х., Жумаханову Р.А. и др;

авторы ближнего зарубежья - М.Н. Балянян, Н.В. Маковой, Е.В. Богданова, Г.С. Курагина, А.В. Сычева, А.В. Кисиленко, А.А. Шагурова, Абдалиева Л.В. и Григорович М.В., Мерсиянова И.В., Луговая Е.А., Зинатулин А.М. и Карсева Л.А., М.В. Певная, Алексеева Г.Г., А.Б. Бархаев, И.Н. Григорьев, Л.Ф. Козодаева, Г.С. Папазян, Клепикова А.А., Каримов В.Р., Данилова О.Р., Сикорская Л.Е., Ливенцева Е.Ю., Румянцева Т.Б., Савельева М.В., Рассохина И.Ю., Аршинова Е.В., Билан М.А., Горлова Н.И. и др.;

авторы дальнего зарубежья - I.Simon Rampasso, O.Luiz Gonçalves Quelhas, R.Anholon, Licinio E Silva, Tiago P. Avila, L.Matsutani (2021), K.Holmes, M.Paull, D.Haski-Leventhal, J.MacCallum, M.Omari, G.Walker (2021), Arthur A. Stukas, Mark Snyder, E. Gil Clary (1999), McFadden, Amanda and Smeaton, Kathleen (2017), Cnaan, R. A., Smith, K. A., Holmes, K., Haski-Leventhal, D., Handy, F., & Brudney, J. L. (2010), Robert A. Hynes & Andrea I. Nykiel (2004), C. Holdsworth (2010), Lindsay A. Phillips (2013), David J. Burns, Jane Reid, Mark Toncar, Cynthia Anderson & Cassandra Wells (2008) и др. [5, 4].

Таким образом, анализ зарубежной и отечественной научно-методической литературы указывает, что волонтерство является одной из актуальных вопросов, требующих многовекторного углубленного изучения в плане вида оказываемой помощи, т.е. практически не обнаружены труды освящающие вопросы добровольной юридической или правовой поддержки.

Обсуждение и результаты. Согласно Закона Республики Казахстан «О волонтерской деятельности» (с изм. и доп. по сост. на 04.07.2022 г.), «волонтерская деятельность – это добровольная социально направленная, выполняемая по свободному волеизъявлению общественно полезная деятельность, осуществляемая на безвозмездной основе».

Относительно взрослых лиц и детей с особыми (образовательными) потребностями, нуждающихся в правовой помощи, то одними из видов волонтерства являются «участие в оказании социальной помощи, помощи социально незащищенным слоям населения, детям, оказавшимся в трудной жизненной ситуации; участие в оказании помощи жертвам правонарушений и др.» [6].

Рассматривая содержание волонтерской работы в плане безвозмездной правовой помощи, то следует уточнить само понятие (правовая или юридическая помощь». Это – «профессиональная деятельность юристов, направленная на содействие гражданам и юридическим лицам в решении вопросов, связанных с реализацией норм права, что выражается в предоставлении правовых (юридических) услуг».

В рамках волонтерской работы к правовым или юридическим услугам относятся: консультация по правовым вопросам, разъяснение некоторых норм, помощь при составлении различных официальных документов правового характера, представительство интересов в судах или в других государственных органах перед другими лицами, также защита от обвинения.

Конечно, на самом деле существует «безвозмездная правовая помощь, гарантируемая государством, которая полностью или частично предоставляется за счет средств государственного бюджета, местных бюджетов и других источников» и все граждане могут на него претендовать [7].

Но есть категория лиц/ детей, которые в силу своей малой осведомленности в правовом поле не могут воспользоваться такими привилегиями как получение бесплатной юридической информации и консультации.

Под влиянием популяризации волонтерства сегодня у нас в стране встречается ряд неправительственных организаций, деятельность которых нацелена на защиту прав лиц из уязвимых групп населения. Например, известны Общественный Фонд «Центр поддержки семьи Жанұя», субъектом поддержки которого являются семьи и дети оказавшиеся в сложных жизненных ситуациях; миссией же Общественного Фонда «ITeachMe» центр развития компетенций является защита прав и интересов лиц с инвалидностью, лиц из социально-уязвимых слоев населения, дальнейшее продвижение в жизни путем раскрытия их потенциала, приобретения профессии. С недавнего времени Лигой волонтеров Казахстана представлен социальный проект «Юридические консультации», нацеленный на оказание бесплатной юридической консультаций в онлайн и офлайн режиме, также рассмотрено сопровождение в суде и доведение дел до решения [8].

Департаментом юстиции Алматы запущен проект по правовой помощи «Әділ көмек», где органы юстиции в сотрудничестве с волонтерским движением «Акселератор добра: Ізгілік елшісі» обеспечивает правовой информацией нуждающихся граждан [9].

Предоставлением правовой информации и проведением правовой консультаций, также занимаются студенты, обучающиеся по направлению Юриспруденция. Например, в рамках программы «Школа социальных проектов и волонтерской работы» курсанты Академий правоохранительных органов на систематической основе оказывают безвозмездную юридическую помощь детям- сиротам и детям, оставшимся без попечения родителей Дома

юношества (Киндердорф), также контингенту Дома матери, куда попадают женщины, оказавшиеся в трудных ситуациях [10].

На сегодняшний день принято считать, что система высшего образования является благотворной сферой для создания волонтерского движения молодежи, т.к. вузы обладают в достаточной степени возможностями как человеческого ресурса, так и методического сопровождения организации волонтерской работы.

Проблема организации молодежного волонтерского движения широко обсуждается как в общественно-политическом плане, так и в научно-методологическом плане. Значительное количество научных работ рассматривают волонтерство как неотделимую часть содержания профессиональной подготовки будущих специалистов образовательной, социальной и медицинской сфер. Разработаны учебные дисциплины, программы, учебные пособия, методические рекомендации и др. материалы по основам волонтерской деятельности в целом. По другим направлениям образовательных программ волонтерство рассматривается в содержании воспитательной работы, как инструмент формирования гуманных качеств личности, воспитания эмпатии, человеколюбия и развития социальной активности, установления положительной гражданской позиции.

Все это, в свою очередь, позволяет делать вывод о том, что волонтерство в вузах должно эффективно позиционироваться и становиться одним из направлений не только воспитательной, но и учебной работы.

С одной стороны, практика оказания юридической помощи будущими юристами или курсантами дает возможность приобретения большого практического опыта, причем это возможность непрерывной практики вне зависимости академического календаря. С другой стороны, учебный процесс приобретает практикоориентированный характер, реализуя одну из важных задач профессиональной подготовки. Студенты/курсанты еще будучи в стенах вузов начинают приобщаться к юридической практике, имея хорошую возможность живую включаться в сюжет различных споров и ситуаций, набирая для себя требуемые образовательными программами составляющие профессиональной компетенции, как *hard* и *soft skills*. Практический опыт имеет колоссальное влияние не только на формирование профессиональной готовности, но и личностной готовности к будущей профессии. Сталкиваясь с различными категориями людей, взаимодействуя с ними в решении их споров, оказывая помощь в повышении правовой грамотности, также оказывая коучинговую поддержку, студенты понимают и начинают адекватно оценивать свои возможности, способности и весь свой потенциал в целом, на сознательном уровне. Также изнутри увидят все положительные и отрицательные стороны своей будущей профессии, что позволяет решить вопрос самоопределения и самореализации, убеждения в своей профпригодности. Часто обучающиеся вузов страдают от неправильности выбора будущей профессии, испытывают разочарование и страх быть некомпетентным в будущей профессиональной деятельности, что указывает на низкий уровень профориентации среди выпускников школ. Большую роль в формировании хорошего специалиста играют и его личностные качества, это наличие мотиваций, эмпатийность, желание помочь, человеколюбие, гуманный взгляд на ситуацию клиентов. При волонтерской работе это - готовность к добровольческой помощи [11].

Консультации, проводимые волонтерами юридических вузов, имеют важное значение для взрослых и детей, особенно подростков, находящихся в непростых жизненных ситуациях, т.к. сами по себе эти трудности могут возникнуть из-за низкой правовой грамотности данной категорий населения.

Современный мир изменчив, предъявляет высокие требования к знаниям и навыкам людей, влечет за собой принудительный процесс постоянного развития жизненных компетенции. Если человек не имеет гибкости к трансформации, способности к быстрой адаптации, способности к обучению, готовности к инновациям, то выпадает из темпа развития общества. Поэтому, когда человек ставит целью достичь благополучия для себя, нередко могут

страдать другие люди, которые становятся жертвами ради достижения других. Понятно, что виктимные становятся, в первую очередь подростки, дети, люди с низкой правовой грамотностью и т.д. Примеров, к сожалению, можно приводить очень много: наиболее часто встречающиеся - это микрокредитные истории, в которые попадают подростки и лица, относящиеся к малообеспеченной категории, из социально уязвимого слоя населения. Существует вероятность вовлеченности подростков из детских домов в такие неприятные истории из-за отсутствия семейного воспитания. Если дети, воспитываемые в семье осведомлены своими родителями о существовании разного рода мошенничеств, обманов, насилии и др., то подростки, воспитываемые в детских домах, часто лишены таких знаний или недостаточно подготовлены к самостоятельной жизни. Как следствие, это полная социальная дезадаптация и виктимность, т.е. склонность стать жертвой различных правонарушений и преступлений. Поэтому, безвозмездная правовая помощь имеет огромное значение в жизни людей данной категории, если это будет реализоваться в сопряжении с психологической помощью, то будет иметь очень хороший эффект в профилактике правонарушений, способствует становлению личности, несущую социальную ответственность перед собой и обществом.

Выводы. Таким образом, исходя из результатов предыдущих исследований, также рассматривая правовую помощь как одну из приоритетных направлений волонтерской деятельности студенческой молодежи, можно предполагать необходимость дальнейшего более углубленного изучения данного вопроса, а именно методического сопровождения добровольческой правовой помощи. Реализация волонтерской деятельности студентов-юристов будет способствовать развитию общественной правовой грамотности в качестве эффективного средства и ресурса. Вместе с тем это является эффективным средством формирования профессионально-личностных качеств личности будущего специалиста.

В качестве предложений можно вынести следующее:

- активизация волонтерства в сфере профессионального образования;
- организация конференций, семинаров на темы волонтерства;
- разработка коллективных и авторских проектов по реализации правовой волонтерской помощи лицам с особыми (образовательными) потребностями;
- профессорско-преподавательскому составу рассмотреть возможность разработки научно-методических основ волонтерства в профессиональном образовании.

Материал статьи подготовлен по теме АР08856309 «Научно-методическое сопровождение волонтерской деятельности студентов в рамках инклюзивного образования» в рамках грантового финансирования МНиВО РК на 2020-2022 годы.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кенжалиев З.Ж. Көшпелі қазақ қоғамындағы дәстүрлі құқықтық мәдениет: теориялық мәселелері, тарихи тағылымы. - Алматы: Жеті жарғы, 1997. – 201 с.
2. Указ Президента Республики Казахстан. Об объявлении 2020 год Годом волонтера: утв. 26 августа 2019 года, №135. <https://strategy2050.kz/ru/news/volonterstvo-v-kazakhstanepovuyu-format-napravleniya-i-perspektivy/> (20.11.2020).
3. Стратегия "Казахстан-2050": новый политический курс состоявшегося государства. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050> (04.09.2022).
4. Рымханова А.Р., Абильдина С.К., Дюсембинова Р.К. Индивидуально-психологические детерминанты волонтерства у студенческой молодежи// Вестник НАН РК. Серия «Педагогика». – 2022. - №5.- С. 125–137.
5. Дюсембинова Р.К., Абильдина С.К., Ранова Г.А. Социально-педагогические условия организации волонтерского движения студентов в рамках инклюзивного образования// Мир

педагогика и психологии. - 2021. - №10 (63). - С. 171-181
<https://scipress.ru/pedagogy/articles/sotsialno-pedagogicheskie-usloviya-organizatsii-volonterskogo-dvizheniya-studentov-v-ramkakh-inklyuzivnogo-obrazovaniya.html> (11.10.2021)

6. Закон Республики Казахстан. О волонтерской деятельности: от 30 декабря 2016 года, № 42-VI ЗРК.

8. Алматыңы мүгүт мүлүчүт беплатную юрүдическую мүмүщ. <https://the-steppe.com/novosti/almatincy-mogut-poluchit-besplatnuyu-yuridicheskuyu-pomoshch> (6.09.2022).

9. Бесплатная юрүдическая мүмүщ от Департамента юстиции. <https://kurl.ru/iXejn> (07.09.2022).

10. Официальный сайт Академии правохранительных органов. <https://academy-gp.kz/?ysclid=lj86y2sdwm12586886> (16.08.2022).

11. Рымханова А.Р. Сюй-фу-шун Н.В. Волонтерская деятельность студентов как средство развития инклюзивного образования // Международный журнал экспериментального образования. - 2020. - №3. - С. 37-41. <https://expeducation.ru/ru/article/view?id=11962>

REFERENCES

1. Kenjaliev Z.J. Kóshpeli qazaq qogamyndaǵy dástúrli quqyqtyq mádeniet: teorıalyq máseleleri, tarıhı taǵylymy. - Almaty: Jeti jarǵy, 1997. – 201 s.

2. Ýkaz Prezidenta Respýblikı Kazahstan. Ob obıavlennı 2020 god Godom volontera: ýtv. 26 avǵýsta 2019 goda, №135. <https://strategy2050.kz/ru/news/volonterstvo-v-kazahstane-novy-format-napravleniya-i-perspektivy/> (20.11.2020).

3. Strategıa "Kazahstan-2050": novyı politicheskı kýrs sostoiavshegosia gosýdarstva. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050> (04.09.2022).

4. Rymhanova A.R., Abıldına S.K., Dıýsembınova R.K. Indıvıdýalno-psihologicheskie determinanty volonterstva ý stýdencheskoı molodejı// Vestnik NAN RK. Serıa «Pedagogıka». – 2022. - №5.- S. 125–137.

5. Dıýsembınova R.K., Abıldına S.K., Ranova G.A. Sotsialno-pedagogicheskie ýsloviia organizatsıı volonterskogo dvjennıa stýdentov v ramkah inklyúzivnogo obrazovannıa// Mır pedagogıkı ı psihologii. - 2021. - №10 (63). - S. 171-181 <https://scipress.ru/pedagogy/articles/sotsialno-pedagogicheskie-usloviya-organizatsii-volonterskogo-dvizheniya-studentov-v-ramkakh-inklyuzivnogo-obrazovaniya.html> (11.10.2021)

6. Zakon Respýblikı Kazahstan. O volonterskoı deiatelnostı: ot 30 dekabria 2016 goda, № 42-VI ZRK.

8. Almatıntsy möǵýt polýchıt besplatnýıy ýrүdicheskýıy pomoshch. <https://the-steppe.com/novosti/almatincy-mogut-poluchit-besplatnuyu-yuridicheskuyu-pomoshch> (6.09.2022).

9. Besplatnaia ýrүdicheskıaia pomoshch ot Departamenta ýstıtsıı. <https://kurl.ru/iXejn> (07.09.2022).

10. Ofitsialnyı sait Akademıı pravohranitelnyh organov. <https://academy-gp.kz/?ysclid=lj86y2sdwm12586886> (16.08.2022).

11. Rymhanova A.R. Sıýı-fý-shýn N.V. Bolonterskaia deiatelnost stýdentov kak sredstvo razvıtıa inklyúzivnogo obrazovannıa // Mejdýnarodnyı jýrnal eksperimentalnogo obrazovannıa. - 2020. - №3. - S. 37-41. <https://expeducation.ru/ru/article/view?id=11962>

Автор для корреспонденции

***e-mail:** ainagul_rymhanova@mail.ru

Тел.: +7 7014987819

Рымханова Айнагуль Рымбековна – PhD, заведующий и ассоциированный профессор кафедры специального и инклюзивного образования, Карагандинский университет имени академика Е.А. Букетова; г. Караганда, Казахстан.

***e-mail:** zamashah21@mail.ru

Тел.: +7 7012214650

Шахарбаева Замзагуль Жоламановна - к.ю.н., доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Акмолинская область, Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре РК.

***e-mail:** aselam@mail.ru

Тел.: + 7 7017121809

Алибекова Асель Муратовна - к.ю.н., доцент кафедры специальных юридических дисциплин Акмолинская область, г.Косшы, ул. Республики, Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре РК

Хат-хабарларға арналған автор

Рымханова Айнагуль Рымбековна - PhD, Арнайы және инклюзивті білім беру кафедрасының меңгерушісі және доценті; Е.А. Бекетова атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан.

Шахарбаева Замзагуль Жоламановна - к.ю.н., доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Акмолинская область, Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре РК.

Алибекова Асель Муратовна - к.ю.н., доцент кафедры специальных юридических дисциплин Акмолинская область, г.Косшы, ул. Республики, Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре РК

The Author for Correspondence

Rymkhanova Ainagul Rymbekovna – PhD, Head and Associate Professor of the Department of Special and Inclusive Education, Karaganda University named after Academician E.A. Buketova; Karaganda, Kazakhstan.

Shakharbaeva Zamzagul Zholamanovna - candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Disciplines, Academy of Law Enforcement Agencies under the General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan.

Alibekova Assel Muratovna - Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Special Legal Disciplines, Akmola region, Kosshy, Republic Street, Academy of Law Enforcement Agencies under the Prosecutor General's Office of the Republic of Kazakhstan.

¹Tazhenbayeva A.*, ²Orynbayeva U

¹Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan

²Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Taldykorgan, Kazakhstan

*tazh94@gmail.com

THE PERCEPTION OF TEACHERS ON THE USING FLIPPED CLASSROOM APPROACH ON FORMATION ICC COMPETENCE AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Abstract. Teaching a foreign language contributes to the development of communicative abilities necessary for effective interpersonal and intercultural communication. The teacher should pay close attention not only to the selection of the most effective pedagogical technologies and methods of teaching a foreign language, but also to the peculiarity of their application, taking into account the ethnic heterogeneity of groups of students. In this case, intercultural communication comes to the fore in the educational process as a basic strategy for understanding the culture of other languages. The process of developing the intercultural communicative competence of students will be more effective if the latest information technologies are actively used. Flipped classroom is one of the suggested technologies. This article examines the perception of teachers on the using flipped classroom approach on formation intercultural-communicative competence among secondary school students. The article describes the results of the survey conducted among secondary school foreign language teachers.

Key words: ICC, intercultural-communicative competence, blended learning, flipped classroom, flipped learning.

МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ОРТА МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНДА МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҮШІН ТӨҢКЕРІЛГЕН СЫНЫП ТӘСІЛІН ҚОЛДАНУЫН ҚАБЫЛДАУЫ

Андатпа. Шет тілін оқыту тиімді тұлғааралық және мәдениетаралық қарым-қатынас үшін қажетті коммуникативтік қабілеттердің дамуына ықпал етеді. Мұғалім шет тілін оқытудың ең тиімді педагогикалық технологиялары мен әдістерін таңдауға ғана емес, сонымен қатар оқушылар топтарының этникалық біртектілігін ескере отырып, оларды қолдану ерекшеліктеріне де назар аударуы керек. Бұл жағдайда мәдениетаралық қарым-қатынас басқа тілдердің мәдениетін түсінудің негізгі стратегиясы ретінде білім беру процесінде бірінші орынға шығады. Студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін дамыту процесі ең жаңа ақпараттық технологияларды белсенді пайдаланған жағдайда тиімдірек болады. Төңкерілген сынып-ұсынылған технологиялардың бірі. Бұл мақалада орта мектеп оқушыларының мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру үшін төңкерілген сыныптық тәсілді қолдану туралы мұғалімдердің пікірі қарастырылады. Мақалада орта мектептің шет тілі мұғалімдері арасында жүргізілген сауалнама нәтижелері сипатталған.

Түйін сөздер: МАК, мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілік, аралас оқыту, төңкерілген сынып, төңкерілген оқыту

ВОСПРИЯТИЕ УЧИТЕЛЯМИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОДХОДА ПЕРЕВЕРНУТОГО КЛАССА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ- КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

Аннотация. Преподавание иностранного языка способствует развитию коммуникативных способностей, необходимых для эффективного межличностного и межкультурного общения. Учитель должен уделять пристальное внимание не только отбору наиболее эффективных педагогических технологий и методов обучения иностранному языку, но и особенностям их применения с учетом этнической неоднородности групп учащихся. В этом случае межкультурная коммуникация выходит на первый план в образовательном процессе как базовая стратегия понимания культуры других языков. Процесс развития межкультурной коммуникативной компетенции студентов будет более эффективным, если активно использовать новейшие информационные технологии. Перевернутый класс - одна из предлагаемых технологий. В данной статье рассматривается мнение учителей об использовании перевернутого классного подхода для формирования межкультурно-коммуникативной компетенции учащихся средних школ. В статье описываются результаты опроса, проведенного среди учителей иностранного языка средней школы.

Ключевые слова: МКК, межкультурная-коммуникативная компетентность, смешанное обучение, перевернутый класс, перевернутое обучение

INTRODUCTION. The goal of the "Flipped learning" lesson structure is to flip or invert the typical lesson format. The flipped classroom, also known as flipped learning, is a type of blended learning in which coursework that was previously done in class is now done at home, and what was previously homework is now completed in class (Bergmann & Sams, 2012). It has gained popularity in both general education and English language teaching over the last ten years.

In a typical flipped learning technique, students view a video of an instructor explaining something at home before practising what they learned in class. FLT teachers typically neglect problem-solving assignments, debates, role-plays, discussions, and brainstorming due to time constraints. The flipped classroom method allows for these participatory activities [1].

The flipped classroom has the potential to be a successful and helpful educational tool. By substituting video lectures for direct teaching (the explicit scripted presentation or delivery of information or a task) during class time, more class time may be utilised for active learning. Activities, conversation, student-created material, autonomous problem solving, inquiry-based learning, and project-based learning are all examples of active learning (Bergmann, Overmyer, & Wilie, 2012). This utilisation of class time can create a collaborative and flexible learning atmosphere in the classroom, merging with the direct instruction provided outside of the classroom (Tucker 2012). A flipped classroom's passive learning occurs outside of class during video lectures, freeing up in-class time for active learning (Tucker, 2012). Active learning has been shown to create higher grade point averages than passive learning (Minhas, Ghosh, & Swanzy, 2012). Collaborative learning occurs when two or more individuals learn something together while holding each other accountable for their progress (Roberts, 2004).

The flipped classroom also implies a shift in the role of the instructor. In a typical classroom, the instructor is the "sage on the stage," presenting knowledge in entertaining ways in the hopes that pupils would pay attention and retain it (Bergmann, Overmyer, & Wilie, 2012). The flipped classroom departs from this concept, casting the instructor as a "guide on the side" who collaborates with students to help them through their own learning experiences (Bergmann, Overmyer, & Wilie, 2012). Paulo Freire's theory that education should not include one person acting on another, but rather individuals interacting with one other may be used to exemplify the "guide" function (Smith, 2012, p. 1).

Toto and Nguyen performed yet another research on the flipped classroom. Prior to class, students in this flipped classroom viewed a 30-minute video lecture. As a result, there was more free time in class to use real-world technologies and engage in practical applications (Toto & Nguyen,

2009). This classroom was discovered to boost student engagement (Toto & Nguyen, 2009). Furthermore, students were given more opportunity to see how the tools and ideas they were learning were used in the actual world (Toto & Nguyen, 2009). The excellent outcomes of this flipped classroom are due to the efficient utilisation of class time [2].

According to Carhill-Poza (2019), flipped learning allows language teachers to focus on engagement and socialising in the classroom while giving additional learning chances outside of the classroom, as prior research has indicated. They can look for more material on the internet, view movies, or listen to audio supplied by the professors. Then, in the classroom, people may have a full debate on the issues because the professors no longer have to deliver lectures on them. The students had already gone through the contents. This is significant because it allows teachers to use class time for learners to communicate with their peers, time can be regulated, and learners can participate in more collaborative activities. (Halili & Zainuddin 2015; Yavuz & Ozdemir 2019). They will have a question and answer (Q&A) session, group discussion, projects, problem-based learning, interactive exchanges, and other learner-centred activities in class. Teachers will respond to learners' queries and uncertainties, serving as a guide for autonomous study (Choe & Seong, 2016). Teachers serve as facilitators and offer assistance as required. Learners have control over their learning journey while having the most learning freedom possible based on their proficiency, pace, and cognitive level (Du, 2018; Yavuz & Ozdemir, 2019) [3].

Despite the importance of the research work carried out, the problem of the formation of ICC through Flipped classroom leads to a number of contradictions that require study. There is not enough research on the use of the Flipped classroom to increase secondary school students' ICC.

Thus, the present study was conducted to fill the research gap by observing the use of the Flipped Classroom approach on ICC formation among secondary school students. In particular, this study addresses the following research question: How do teachers perceive the usage of Flipped Classroom approach on ICC formation among secondary school students?

METHODOLOGY. This paper discusses the efficiency of the Flipped Classroom approach on formation ICC competence among secondary school students. Specifically, the researchers aimed at finding out the participating teachers' perceptions towards this approach and investigating whether the flipped classroom could be an approach for developing students' ICC competence. To conduct full-fledged research and obtain objective results we used quantitative methods as survey. The survey in the form of a written questionnaire was aimed at finding out the benefits and drawbacks of using Flipped Classroom approach in teaching foreign language, also teachers' perception on the usage of the approach to develop students' ICC competence. To achieve the aims of the study, the following research questions were answered:

1. How do teachers perceive the usage of Flipped Classroom approach on ICC formation among secondary school students?

1.1. What are the distinctive features that make Flipped Classroom approach effective in ICC formation?

1.2. What is the connection between the usage of Flipped Classroom and development language skills?

1.3. What are the teachers' attitudes towards Flipped Classroom in developing ICC?

The details of this action research are presented as below [4].

Participants:

Our research is focused on how teachers of foreign languages at secondary school perceive Flipped Classroom approach in their classroom. The participants were 10 teachers representing a wide range of working at secondary schools. The age of the respondents ranged from 21 to 50 years.

Procedure:

The researchers employed a 10-item questionnaire issued and completed by December 2022 to gather information for this investigation. The survey results were examined using the qualitative technique.

The authors' survey and personal data (age, length of time teaching a foreign language) were utilised in the study. The purpose of the survey is to determine instructors' perspectives on the use of the Flipped Classroom technique in the creation of ICC among secondary school students [5].

Survey questions

1. Do you have any prior experience with or opinions regarding flipped classrooms before taking part in this action research? If so, could you tell me more about it?
2. What are your overall thoughts on flipped classrooms?
3. What are your thoughts on the flipped classroom approach for English courses in ICC? And does it have any effect on the age of the students?
4. How did you prepare to try out the flipped classroom pedagogy?
5. How did you prepare your pupils for this new teaching method?
6. Do you believe that flipped classrooms may assist your students get more engaged in their learning and create their ICC? Is there any evidence to support or refute your claims?
7. Could you explain how you would apply your flipped classroom experience to other classes and/or subjects?
8. Do you have any thoughts for how we may improve the efficacy and/or learning outcomes of flipped classroom activities in the future?
9. Would you like to suggest flipped classroom to other colleagues? Why or why not?
10. Do you have any further thoughts on the flipped classroom methodology that you'd like to share?

RESULTS. The instructors' attitudes on the flipped classroom methodology were discovered by an open-ended survey (<https://forms.gle/GrCFV973YofDSkLR6>) and are reported in this part to address Research Question 1. To begin with, they all enjoyed the notion of flipping a classroom since it is innovative and engaging, as seen by their responses [6]:

• *I believe that the majority of the kids were involved in this project because they thought it was highly imaginative. (Teacher A)*

• *..flipped classroom is an intriguing concept to me (Teacher B)*

Regarding the usage of a flipped classroom in English language instruction, Teacher B and Teacher D believe that it is only beneficial for teaching grammar items since students can study the grammar rules at home before the session and then less time can be spent on teacher explanations and more time on students' application of the grammar items in class. Teacher, teacher C, and teacher G all highlighted the benefit of a flipped classroom for acquiring a grammatical point, but only for some more competent or motivated pupils [7].

Teachers believed that a flipped classroom could only help students get more and more involved in their learning to a limited extent. While teachers C and G feel that "learning is not a teacher-centred process," she believes that "punishment is more efficient than reinforcement" in this school if she wants to ensure that students have seen the videos and done the online chores prior to the face-to-face session. Teachers D and J discovered that pupils became more engaged in participating in in-class activities. Their emotions are expressed as follows:

• *Our students are not particularly enthusiastic about learning... A few of them just don't care. (Teacher C)*

• *They just don't care. (Teacher G)*

• *Yes, to some extent, because the majority of the time children are not participating or are quite passive... So, if they have prior knowledge from seeing some videos online at home, they will have a clearer understanding and know more about the issue when they return to the classroom. When the teacher asks children questions in class, kids might become more active. (Teacher D)*

Teacher C, on the other hand, questioned the effectiveness of utilising a flipped classroom method in the English Language discipline because its nature differed from that of other subjects [8]:

• *However, I consider that the process of language learning is lengthier in terms of time... So, just because the pupils can complete half of the online activity doesn't indicate they can utilise the language, right?*

Teachers E, F, H, and I highlighted concerns about students' access to web videos and the increased effort placed on teachers if they are required to create educational films:

• *Some pupils may not have access to the Internet at home. Because some of them do not have a wi-fi connection at home, they may have difficulty accessing websites... If the instructors had to make the movies themselves, it would be bad because we don't have enough time, or we don't have enough, or we are simply too exhausted... That adds significantly to our workload. (Teacher E) [9].*

Teacher E, teacher F, teacher H, and teacher I are all in the same class. I went on to say that even though there are some ready-made films on YouTube, pupils may not be familiarised with native speakers' accents or speaking tempo.

To solve Research Question 1 ('How do teachers perceive the use of the Flipped Classroom approach on ICC formation among secondary school students?'), it can be inferred that the teachers in this study welcomed the notion of flipped classroom [10]. However, they believed that the flipped classroom was mainly beneficial for teaching grammar in the English Language topic [11]. Also, because language acquisition is a protracted process, its usefulness to learning (or, more particularly, language learning) is dependent on students' motivation and may take a long time to be noticed. If the flipped classroom approach is implemented in the future, instructors may have a significant strain in creating lecture videos, as films accessible on the Internet (particularly, YouTube) are not necessarily appropriate [12].

DISCUSSION. According to the data analysis shown above, the English teachers who participated in the current study loved the unique idea of flipped classrooms since students could study the lesson subject before arriving to class. In other words, the flipped classroom increased students' engagement in learning. Although the flipped classroom approach is intriguing, one instructor believes it is inappropriate for the English Language discipline, that emphasises the use of language in its context rather than mastery of facts or concepts as in other disciplines [13].

One significant limitation of this research is that the research question was solved based on the opinions of the participating teachers, which may be overly subjective. Other limitations of this research include: (a) only a limited number of people (10 teachers) participated; and (b) the survey was conducted in a relatively short period of time (about 4 weeks). Future research must overcome these limitations [14].

First, more classes of students should be involved in future research, and a longer period of time (say, at least one term or one school year) should be expended on experiment teaching in which a flipped classroom can be used for various lesson topics, not just teaching grammar objects and other discussions. Given that learners must go through a series of developmental phases in order to demonstrate their language competency (Ellis, 1994), a longitudinal study that tries to assess the value of the flipped classroom to students' language learning might be an option in future research [15].

Furthermore, because knowing the form of a grammar item does not imply that learners can use it for communication, teachers must consider whether schoolchildren can use the target language item in a task in addition to counting the number of correct answers they have in writing the correct form of a language item (e.g. a writing task) [16]. To put it another way, both quantitative and qualitative analysing should be investigated the effectiveness of a flipped classroom in developing students' ICC competence, because ICC competence refers to more than just mastery of grammatical rules, but also the ability to use the language for effective dialogue (Richards, 2006) [17].

Finally, with regard to the consequences for education, due to the fact that applying a new teaching approach in a school may add extra labour to instructors, the support of teaching assistants in selecting relevant instructional videos from the Internet is important. Of course, because Internet videos are not always ideal due to a lack of an adequate internet connection, it is better for teachers to make their own films by pre-recording their own lectures. However, it takes instructors to devote a significant

amount of time, thus it is critical that teachers publish their instructional recordings with other colleagues in order to stimulate staff cooperation [18].

CONCLUSION. The findings of the survey in which English language instructors were asked open-ended questions on the flipped classroom technique were published in this study. The study sought to ascertain instructors' attitudes on the usage of the flipped classroom method, as well as whether the strategy may improve students' ICC abilities. Although most teachers enjoyed the innovative and engaging idea of flipping a classroom to implications for growth' active learning, some teachers believed that a flipped classroom would only be beneficial for more motivated students, and that the extra workload of finding or creating suitable pre-lesson videos was the primary concern for teachers.

Overall, it is possible to infer that a flipped classroom, as a novel and innovative technique, is not appropriate for all academic courses (e.g. English Language, a subject that emphasises language use in meaning communication but not just mastery of subject contents). Teachers and students can, however, use their flipped classroom experiences within the English Language to teach and learn in other areas. This is especially crucial for kids since it teaches them to be more engaged and accountable for their own education. Finally, although flipped classroom approach can considerably improve students' topic knowledge may be dependent on the students' motivation.

REFERENCES

1. Bergmann, J., & Sams, A. Flip Your Classroom: Reach every student in every class every day - Washington, 2012. - 112 p.
2. Bergmann, Overmyer, & Wilie. (2012). The Flipped Class: What it is and What it is Not. The Daily Riff.
3. Carhill-Poza, A. (2019). Defining flipped learning for English learners in an urban secondary school // Bilingual Research Journal. – 2019. -№ 42(1). P. 90-104.
4. Choe, E., & Seong, M. H. A case study of the flipped classroom in a Korean university general English course // Pan-Pacific Association of Applied Linguistics. – 2016. - №20(2). – P.71-93.
5. Du, Y.. Discussion on flipped classroom teaching mode in college English teaching // English Language Teaching. – 2018. - №11(11). – P. 92-97.
6. Ellis, R. The study of second language acquisition. Oxford: Oxford University Press, 1994.
7. Halili S. H., & Zainuddin Z. Flipping the classroom: what we know and what we don't // The Online Journal of Distance Education and e-learning. – 2015. - №3(1). - P. 28-35.
8. Hrastinski S. What Do We Mean by Blended Learning? // TechTrends. – 2019. - №63. – P. 564–569.
9. Minhas P., Ghosh A., & Swanzy L. The Effects of Passive and Active Learning on Student Preference and Performance in an Undergraduate Basic Science Course // Anatomical Sciences Education. – 2012. – №5(4). – P. 200-207.
10. Ngo H. K., & Md Yunus M. Flipped Classroom in English Language Teaching and Learning: A Systematic Literature Review // International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences. – 2021. - №11(3). – P. 185-196.
11. Richards J. C. Communicative language teaching today. - Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – P. 47
12. Roberts T. S. Online Collaborative Learning: Theory and Practice. Information Science Pub – USA: Idea Group Inc., 2004. – P. 336.
13. Smith M. K. (2012) 'Paulo Freire and informal education', the encyclopaedia of informal education

14. The Flipped Classroom for English Language Teaching. Oxford. Online source. <https://jcz.uj.edu.pl/documents/15103613/146115492/oup-focus-flipped-classroom.pdf/362253c0-07ca-4361-a1da-d740018255e6>

15. Toto R., & Nguyen H. Flipping the work design in an industrial engineering course // Paper presented at the ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference. - San Antonio, TX. – 2009 .

16. Tucker, B. The Flipped Classroom // Education Next. – 2012.- №12 (1).

17. Yang C. C. R. An investigation of the use of the ‘flipped classroom’ pedagogy in secondary English language classrooms // Information Technology Education: Innovations in Practice. – 2017. - №16. - P.1-20. <http://www.informingscience.org/Publications/3635>

18. Yavuz F., & Ozdemir S. Flipped classroom approach in EFL context: Some associated factor // World Journal on Educational Technology: Current Issues. – 2019.- №11(4). – P. 238-244.

Автор для корреспонденции

*e-mail: tazh94@gmail.com

Тәженбаева А.Ж. – магистрант, Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, г. Алматы, Казахстан.

e-mail: ulserik@mail.ru

Орынбаева Ұ.Қ. - доктор PhD, Жетысуский университет им. И. Жансугурова, Талдыкорган, Казахстан.

Хат-хабарларға арналған автор

Тәженбаева А.Ж. - магистрант, Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Алматы, Қазақстан.

Орынбаева Ұ.Қ. - доктор PhD, И. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған, Қазақстан.

The Author for Correspondence

Tazhenbayeva A. – master's student, Kazakh Ablai khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan

Orynbayeva U. - PhD, Zhetysu University named after I. Zhansugurov, Taldykorgan, Kazakhstan.

¹Shamshieva A.R. *, ¹Altynbalta A.A.

¹M.Kh.Dulaty Taraz Regional University, Taraz, Kazakhstan

*amina.shamshiyeva@bk.ru

INTEGRATED SKILLS APPROACH

Abstract. Most English teachers in Kazakhstan have been familiar with the notion of oral communication skills, receptive skills (reading and listening) and productive skills (speaking and writing). Yet, most of them have not realized that integrating oral communication, receptive and productive skills into an English lesson is important for their learners to achieve lesson aims. This paper, therefore, would like to address how to implement teaching stages covering those skills for the integration purpose. For practical reasons, the writer will apply the stages in a reading lesson. The teaching stages include eliciting ideas, highlighting lexis and their meanings, predicting text, ordering jumbled paragraphs, listening, reading comprehension, and acting out the story/speaking. By applying those stages, the writer expects the audience to realize that integrating oral communication, receptive and productive skills into an English lesson is feasible and valuable to measure whether or not the learners have achieved the lesson aims.

Keywords: Oral Communication skills, Receptive Skills, Productive Skills, Integrated English Lesson

ИНТЕГРИРОВАННЫЙ ПОДХОД К НАВЫКАМ

Аннотация. Большинство учителей английского языка в Казахстане знакомы с понятиями навыков устной речи, рецептивных навыков (чтение и аудирование) и продуктивных навыков (говорение и письмо). Тем не менее, большинство из них не осознали, что интеграция устного общения, рецептивных и продуктивных навыков в урок английского языка важна для их учащихся для достижения целей урока. Поэтому в этой статье хотелось бы рассмотреть, как реализовать этапы обучения, охватывающие эти навыки для целей интеграции. Из практических соображений писатель будет применять этапы на уроке чтения. Этапы обучения включают в себя выявление идей, выделение лексики и ее значений, предсказание текста, упорядочивание перемешанных абзацев, прослушивание, понимание прочитанного и разыгрывание истории/проговаривание. Применяя эти этапы, автор ожидает, что аудитория поймет, что интеграция устного общения, рецептивных и продуктивных навыков в урок английского языка осуществима и ценна для измерения того, достигли ли учащиеся целей урока.

Ключевые слова: навыки устной речи, рецептивные навыки, продуктивные навыки, интегрированный урок английского языка.

ДАҒДЫЛАРҒА КІРІКТІРІЛГЕН ТӘСІЛДЕР

Андатпа. Қазақстандағы ағылшын тілі мұғалімдерінің көпшілігі сөйлеу дағдылары, рецептивті дағдылар (оқу және тыңдау) және өнімді дағдылар (айту және жазу) ұғымдарымен таныс. Дегенмен, олардың көпшілігі ағылшын тілі сабағына ауызша коммуникация, қабылдау және өнімділік дағдыларын біріктіру олардың студенттері үшін сабақ мақсатына жету үшін маңызды екенін түсінбеді. Сондықтан осы мақалада интеграция мақсатында осы дағдыларды қамтитын оқыту кезеңдерін қалай жүзеге асыру керектігін қарастырғым келеді. Практикалық себептерге байланысты жазушы оқу сабағында қадамдарды қолданады. Оқыту кезеңдері ойды анықтауды, сөздік қорын және оның мағынасын ашуды, мәтінді болжауды, шатасқан

абзацтарды ретін келтіруді, тыңдауды, оқуды түсінуді және әңгімені/сөйлеуді қамтиды. Осы қадамдарды қолдана отырып, автор аудиториядан ағылшын тілі сабағына ауызша коммуникация, қабылдау және өнімділік дағдыларын біріктіру оқушылардың сабақтың мақсаттарына қол жеткізген-қолданбағанын өлшеу үшін мүмкін және құнды екенін түсінуін күтеді.

Түйін сөздер: ауызша сөйлеу дағдылары, қабылдау дағдылары, өнімді дағдылар, кіріктірілген ағылшын тілі.

Most English teachers in Kazakhstan have been familiar with the notion of oral communication, receptive skills (reading and listening) and productive skills (speaking and writing). Yet, despite their familiarity with those skills, the main concern of most English teachers remains unchanged. They tend to teach the two kinds of skills separately. As a result, their English teaching had and has always to do with complicated structures of the language, too long reading passages, too technical vocabulary, and other activities that are far from being communicative in their nature. The facts show that most of them have not realized that integrating oral communication, receptive and productive skills into an English lesson is important for their learners to achieve lesson aims. This paper, therefore, will address the issues of the implementation of integrating oral communication, receptive and productive skills in an English lesson [1].

Oral communication skills are fundamental to the development of literacy and essential for thinking and learning. Through talk, learners not only communicate information but also explore and come to understand ideas and concepts; identify and solve problems; organize their experience and knowledge; and express and clarify their thoughts, feelings, and opinions. Listening and speaking skills are essential for social interaction at home, at school, and in the community [2].

The receptive skills are listening and reading. Because learners do not need to produce language to do these, they receive and understand it. These skills are sometimes known as passive skills. They can be contrasted with the productive or active skills of speaking and writing. Often in the process of learning new language, learners begin with receptive understanding of the new items, then later move on to productive use. The relationship between receptive and productive skills is a complex one, with one set of skills naturally supporting another. For example, building reading skills can contribute to the development of writing.

The productive skills are speaking and writing, because learners doing these need to produce language. They are also known as active skills. They can be compared with the receptive skills of listening and reading. Learners have already spent time practicing receptive skills with a shape poem, by listening to it and reading it. They now move on to productive skills by group writing their own, based on the example. Certain activities, such as working with literature and project work, seek to integrate work on both receptive and productive skills [3].

Integrating receptive and productive skills in one lesson has attracted language teachers for years. Yet, there is no absolute format for the integrated lesson. The underlying principles being that language is used to learn as well as to communicate and that it is the subject matter which determines the language that learners need to learn. It should also attempt to follow the curriculum in that it includes content, communication, cognition and culture, and includes elements of all four language skills. Furthermore, in the integrated lesson, learning is improved through increased motivation and the study of natural language seen in context. When learners are interested in a topic they are motivated to acquire language to communicate. In this case, fluency is more important than accuracy and errors are a natural part of language learning. So, learners develop fluency in English by using English to communicate for a variety of purposes [4].

As stated in the introduction, to carry out the integrated lesson the writer will apply teaching stages covering those skills. For practical reasons, the writer will apply the stages in a reading lesson. In this case, the integrated lesson draws on the lexical approach, encouraging learners to notice language while reading followed by activities involving the other three skills. As a result, teachers can potentially diversify methods and forms of classroom teaching and learning, improve learners' overall

and specific language competence, introduce learners' to the wider cultural context, and increase learners' motivation.

More specifically, the integrated teaching stages must include:

1. *Eliciting ideas.* At first ask learners if there is a baby in their family. How would you feel if someone stole their baby? What would they do? Why do people steal babies? Then dictate words from the reading text about the King and the Baby: woman, baby, dead, exchange, steal, insist and settle the matter, sword, divide, give.

The objective of this stage is to introduce the topic of the story to learners to help them relate more easily to the characters and action in the text [5].

2. *Highlighting lexis and their meanings/Vocabulary.* Check meaning of any words that may cause difficulty. e.g.: sword/divide, (show/draw a picture/symbol and ask what is this?) exchange (act out with another student by exchanging pens or stealing something from someone when they are not looking)

The objectives of this stage are to focus attention on key words in order to prepare learners for the prediction task and to check meanings of key words given so that the task can be achieved.

3. *Giving the title of the story.* Give learners the title of the story they will read: The King and the Baby.

The objective of this stage is to prepare learners mentally for the prediction task [6].

4. *Predicting text.* Put learners into pairs or small groups and ask them to predict the story based on the words given. Ask few learners to tell the class their ideas

The objective of this stage is to prepare learners mentally to read the text by creating a version of the text first in their minds.

5. *Ordering jumbled paragraphs/Skimming.* Hand out cut up version of the text. Ask learners to skim the story and order the paragraphs. Ask them what they looked for to help them decide on the order of the paragraphs.

The objectives of this stage are to apply group work in order to negotiate meaning and to do skimming.

6. *Listening for the right order.* Play a cassette telling the right order of the story and ask learners whether or not their prediction is correct.

The objective of this stage is to provide the correct order and a reason for gist reading.

7. *Reading comprehension.* Ask some short questions based on the story.

The objective of this stage is to focus on overall meaning or main ideas in the text.

8. *Acting out the story/Speaking.* Put learners into groups of 3, one person for each character in the story.

The objective of this stage is to measure learners' comprehension in a fun, nonverbal way.

In addition to the activities above, here are some ideas that will help to assess the learner's oral communication skills:

- Debates – learners will be able to think on their feet, change their tone and volume when supporting their point-of-view, and develop a clear and concise argument (speaking to communicate – interactive strategies, clarity and coherence, appropriate language; listening to understand – comprehension strategies, active listening strategies, demonstrating understanding).

- Speeches – allow learners to pick a topic that interests them. They will be able to research the topic and reflect on what they found, or write on something that is personal to them. Either way, this is a chance to bring out their creativity (speaking to communicate – visual aids, non-verbal cues, vocal skills and strategies, clarity and coherence, appropriate language; reflecting on oral communication skills and strategies - metacognition).

- Interviews – learners can pick partners in order to film or perform an interview of each other on a topic of their choice. They can then show it in class and describe the different techniques and strategies they used (listening to understand – comprehension strategies, active listening strategies, demonstrating understanding; speaking to communicate – interactive strategies, clarity and coherence, appropriate language).

- Role-play/Drama – learners are given assigned roles and are asked to act out specific scenes to texts (novels, poems, plays). Learners can even write their own script and either film it or perform it in front of the class (speaking to communicate – vocal skills and strategies, visual aids).

- Reading dialogue and texts in class (listening to understand – using active listening strategies, listening comprehension strategies, demonstrating understanding of content; speaking to communicate – vocal skills and strategies)

- Presentations – learners present a report on a topic of choice. They should be persuasive and show critical thought and analysis. Learners should be encouraged to include visual aids and class participation to make the presentation more effective.

- Give a lesson - divide learners into groups of 4 and assign a novel to each group for them to read. Have learners prepare a 20 minute lesson to teach the rest of the class about the novel they read. Learners can create activities, videos, posters, or models in relation to the text.

By applying teaching stages above, the writer expects the audience to realize that integrating oral communication, receptive and productive skills into an English lesson is feasible and valuable for the sake of the development of learners' English skills. Indeed, this is not an easy task to do because we have to make sure that the integrated lesson is reasonably inter-related and suitable to the learners' level and needs. We also need to balance the oral communication, receptive and productive skills and vary the activities in order to teach the lessons interactively as well as to achieve the aims of the lessons.

REFERENCES

1. Gower M. Teaching Practice. - Oxford: Macmillan Education, 2009. – P. 215.
2. Lightbown P.M. How Languages Are Learned. - UK: Oxford University Press, 2010. - P. 233.
3. Masduqi H. CELTT 1 Survey: Staging Aims. Indonesia: LAPIS-ELTIS , 2009.
4. Moon J. Children Learning English. - Oxford: Macmillan Education, 2011. - P. 196.
5. Spratt M. Teaching Knowledge Test. - UK: Cambridge University Press, 2010.
6. British Council BBC. 2013. Receptive Skills retrieved from <http://www.teachingenglish.org.uk/think/knowledge-wiki/receptive-skills> accessed on 11 December 2008.

Автор для корреспонденции

* **e-mail:** amina.shamshiyeva@bk.ru

Tel.: +7 7009677814

Шамшиева Амина Рафаэльевна – магистр педагогических наук, старший преподаватель, Таразский Региональный университет, г. Тараз, Казахстан.

e-mail: a.aika_15@mail.ru

Tel.: +77019779997

Алтынбалта Айгерім Алтынбалтаевна - магистр педагогических наук, преподаватель Таразский Региональный университет, г.Тараза, Казахстан.

Хат-хабарларға арналған автор

Шамшиева Амина Рафаэльевна - педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы, Тараз аймақтық университеті, Тараз қ., Қазақстан.

Алтынбалта Әйгерім Алтынбалтақызы - педагогика ғылымдарының магистрі, Тараз өңірлік университетінің оқытушысы, Тараз қ., Қазақстан.

The Author for Correspondence

Shamshieva Amina Rafaelievna – master of pedagogical sciences, Senior Lecturer of Taraz Regional University, Taraz city, Kazakhstan.

Altynbalta Aigerim Altynbaltaevna - master of pedagogical sciences, teacher of Taraz Regional University, Taraz city, Kazakhstan.

¹Zaitseva Elena*, ¹Levashenko Vitaly, ²Amantay Nurmagambetov, ²Akzhunis Artykbay

¹Professor University of Zilina Zilina, Slovakia

²Higher Education Development National Center, Republic of Kazakhstan, Astana, Kazakhstan

*elena.zaitseva@fri.uniza.sk

ADVANCED CENTRE FOR PhD STUDENTS AND YOUNG RESEARCHERS IN INFORMATICS (ACESYRI)

Abstract. This article talks about the Center for Professional Training of Students and Young Researchers in Computer Science (ACeSYRI), which was created to provide an innovative infrastructure for international cooperation between students, researchers and teachers of Kazakhstani and European universities. ACeSYRI provides unique opportunities for the exchange of experience and knowledge between students and teachers from different countries, which in turn enriches the scientific and cultural experience of all participants.

Keywords: informatics, researchers, international cooperation, platform

ИНФОРМАТИКА БОЙЫНША PhD ДОКТОРАНТТАР МЕН ЖАС ЗЕРТТЕУШІЛЕРГЕ АРНАЛҒАН ЖЕТЕКШІ ОРТАЛЫҚ (ACESYRI)

Андатпа. Бұл мақалада Қазақстандық және Еуропалық университеттердің студенттері, зерттеушілері және оқытушылары арасындағы халықаралық ынтымақтастық үшін инновациялық инфрақұрылымды қамтамасыз ету мақсатында құрылған Информатика бойынша студенттер мен жас зерттеушілерді кәсіби даярлау орталығы (ACeSYRI) туралы айтылады. ACeSYRI әр түрлі елдердің студенттері мен оқытушылары арасында тәжірибе және білім алмасу үшін бірегей мүмкіндіктер береді, бұл өз кезегінде барлық қатысушылардың ғылыми және мәдени тәжірибесін байытады.

Түйін сөздер: информатика, зерттеушілер, халықаралық ынтымақтастық, платформа.

ЦЕНТР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ И МОЛОДЫХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ В ИНФОРМАТИКЕ (ACESYRI)

Аннотация. Данная статья рассказывает о Центре профессиональной подготовки студентов и молодых исследователей в области информатики (ACeSYRI), который создан с целью обеспечить инновационную инфраструктуру для международного сотрудничества между студентами, исследователями и преподавателями казахстанских и европейских университетов. ACeSYRI предоставляет уникальные возможности для обмена опытом и знаниями между студентами и преподавателями из разных стран, что в свою очередь обогащает научный и культурный опыт всех участников.

Ключевые слова: информатика, исследователи, международное сотрудничество, платформа.

Introduction. ACeSYRI is a national ERASMUS+ project (no. 610166-EPP-1-2019-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP) which is implemented in Kazakhstan (Fig.1). This project joins 3 partners from the EU:

– University of Žilina, Slovakia (coordinator);

- University of Łódź, Poland;
- Universite de Lorraine, France;
- and 9 partners from Kazakhstan:
- Nazarbayev University;
- Satbayev University;
- Zhangir khan West Kazakhstan Agrarian-Technical University;
- Korkyt Ata Kyzylorda State University;
- Manash Kozybayev North Kazakhstan State University;
- Suleyman Demirel University;
- Almaty University of Power Engineering and Telecommunications;
- Higher Education Development National Center of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan (initially - Bologna process and Academic Mobility Center of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan);
- Kazakhstan Information Security Association [1].

Fig.1. - The logo of the project was chosen based on the competition among the project partners' propositions

Coordination Team. The project coordinator was University of Žilina (Žilinská Univerzita v Žiline, UNIZA, Slovakia) and coordination team worked at Faculty of Management Science and Informatics (FRI).

The University of Žilina is located in the northwest region of Slovakia. In recent years, the university has become an educational institution with a broad profile in scientific fields like technology, economics, management, and educational sciences. The university enjoys a very close cooperation with enterprises in the fields of transportation, telecommunication, and information technologies. Being a central Europe university, the UNIZA has received help during the transformation of educational processes towards modern European requirements. The broad experience obtained during this transformation process and the knowledge about the problems have been used to help PC universities to undergo the same process towards the Bologna requirements [2].

The Faculty of Management Science and Informatics provides study programs for bachelor, master, and doctoral degrees. In total more than 3,500 students study at the Faculty. The Faculty has been involved in many long-time research partnerships with enterprises on the national and international levels. Faculty specialists have a great experience with the development of medium and large-sized information systems. The broad expertise of ZU was used in the ACESYRI portal implementation [3].

The principal aim of the ACeSYRI is the creation of a background and platform (including technical tools) for long-time cooperation of Kazakhstan and EU universities in ICT for PhD student education and internalization of this education. It means an increase in the level of internalization of the Kazakhstan universities involved in the project.

There are some ways indicated in the project for this goal achievement. In this paper, we propose to consider two of them. The first of them can be named an “organization”. According to this way, the internalization of the PhD study is implemented and supported by the different international events and activities in which representatives of the project partners are involved. As first, international conferences and workshops are organized under the project to support the publication of PhD students and younger researchers in IT at the international level.

The second way for the internationalization of studies of PhD students and younger researchers can be named “technical”. The technical tool, which is the ACeSYRI portal, supports the cooperation of PhD students and younger researchers from Kazakhstan universities and researchers from EU universities.

International events. Participation at International events, representation, and discussion of own results are important steps in the carrier of every researcher. It is especially important for PhD students and younger researchers [4]. Therefore, a number of national and international events were organized within the framework of the project. Events in 2020-2021 were held online due to quarantine restrictions.

One of the first events was *the International Conference on Information Technologies & Management, which took place on May 5, 2020*, and was organized by Satbayev University (Almaty, Kazakhstan). At this conference, 19 scientific reports have been presented and discussed by PhD students and younger researchers [5].

From June 9 to 19, 2020, the Kazakh National Research Technical University named after K. I. Satpaev (Satbayev University) together with the Institute of Information and Computing Technologies of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan (IICT MES RK) held *summer series of seminars on Artificial Intelligence and Machine Learning (AI&ML 2020)*. The series of seminars were held in an online format via the Zoom cloud meetings platform and total number of participants was 43 teachers and young researchers. The summer series of seminars program has included two parts: (a) the foundation of Artificial Intelligence and Machine Learning and (b) their practical applications. In these parts, presentations were made by the specialists in different fields of Artificial Intelligence and Machine Learning [6].

The online workshop on Research Methods in Information Technologies & Computer Science was held at Nazarbayev University on July 27-31, 2020. This workshop was aimed at basic methodology and internationalization of research in Kazakhstan. More than 50 participants took part in the meeting. There were a lot of project external participants from many various institutions of Kazakhstan at this workshop. The workshop' presentations were in three different areas [7]:

1. Research Methodology - this was the most prominent part of the workshop and it included research paper writing methodology, hands on latex and Mendeley study, grant writing and research approaches;

2. Internationalization - this part was focused on the possibilities of young students and researchers to do joint research, sharing experiences of currently or previously employed Kazakhstani researchers abroad, etc;

3. Interdisciplinarity - this part was focused on showing some of the new and previously unexplored research venues and how IT and CS is used in sciences and other fields.

Representatives of University of Žilina, Nazarbayev University and Satbayev University on October 27-29, 2020 organized the *online workshop on Reliability Engineering and Computational Intelligence (RECI)* [8]. This workshop was held on ZOOM-online platform of Nazarbayev University. The main aim of the workshop was to bring together PhD students, young researchers, and teachers from the academy as well as industry working in all areas of Reliability Engineering and Computational Intelligence.

Experts gave a review of the future perspectives in their areas at the plenary sessions of the RECI workshop. These experts were been from different EU universities: prof. Coen van Gulijk (University of Huddersfield, United Kingdom), prof. Antoine Rauzy (Norwegian University of Science and Technology, Norway), prof. Vyacheslav Kharchenko (National Aerospace University, Ukraine), dr. Nicolae Brinzei (University of Lorraine, France), dr. Miroslav Kvassay and dr. Jan Rabcan (University of Žilina, Slovakia) [9].

Different presentations and papers of PhD students, young researchers and University' teachers were presented in the workshop. More than 135 participants took part at this 3-days workshop. 23 presentations were discussed at four oral Working Sections. More than 24 papers of participants were

presented at the Poster Section. Abstracts of all these works were included into the RECI workshop's abstract proceedings. These proceedings and posters have been published on RECI workshop web-site with open access (<https://ki.fri.uniza.sk/RECI2020>) [10].

On April 24, 2021, graduate students from Satbayev University gave a speech to undergraduates studying in the discipline "Fundamentals of Artificial Intelligence". The essential purposes of the seminar were (a) to disseminate the results of the project by exchanging the experience of doctoral students and undergraduates based on research conducted by doctoral students under ACeSYRI project; (b) to appraise the presentation skills of PhD students which involved at the ACeSYRI project, and (c) to attract undergraduates to research conducted by graduate students.

The online conference on *Int. Conf. on Digital World and Engineering Education (ICDWE-2021)* was held at Almaty University of Power Engineering and Telecommunications on April 30, 2021. Conference ICDWE was organized as an international forum for disseminating information about the ACeSYRI project, sharing knowledge and methodology in applications of AI, software engineering, machine learning, etc. The presentations created under the ACeSYRI project have been presented at the conference. More than 40 participants took part in this event. 17 young researchers (students and PhD students) obtained new experiences in the research area. They have exchanged knowledge and received new ideas for implementation [11].

The *Kazakh Section of the International Conference on Information Technologies and Management (IT&M2021)* was held at the Satpayev University on May 05, 2021. The international conference was organized in Riga (April 23-24, ISMA, Latvia) and Almaty (May 05, KazNRTU, Kazakhstan). The Kazakhstan Section was held under the auspices of the Erasmus+ project ACeSYRI, aimed at creating an international center for training PhD students and young researchers. The Section was held in two parts: (a) Artificial Intelligence and Computer Vision; and (b) Data Analysis, Big Data, Software, and Hardware [12].

The *PhD Forum of ACeSYRI* has been organized on May 24-27, 2021 by the faculty of School of Engineering and Digital Sciences at Nazarbayev University. This PhD Forum has been held within the 51st IEEE International Symposium on Multiple-Valued Logic (ISMVL 2021).

The ACeSYRI PhD Forum is intended for PhD students, young researchers, their scientific and academic supervisors from various countries. The main goal of the Forum is to expose the research of these young researchers to a highly qualified research and academic audience, to initiate communication and international cooperation with international faculty and researchers and to attend the IEEE ISMVL symposium to listen, communicate and find innovative ideas in an international framework. More than 70 participants took part in this event. 20 of them were PhD students.

From June 7 to 19, 2021, the Satbayev University together with the Institute of Information and Computing Technologies of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan (IICT of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan) held an *ACeSYRI summer series of seminars on artificial intelligence and machine learning* within the framework of the ACeSYRI (Erasmus+) project. and focus on internationalization. The series of seminars was held in an online format through the Google Meet platform, and the total number of participants was 67 people. 4 of them are representatives of foreign organizations from Slovakia, Poland and Russian Federation. 45 event participants are university teachers, employees of different organizations from Kazakhstan, and 18 participants are PhD students and young researchers [13].

Representatives of University of Žilina on June 22-24, 2021 organized the 3-days workshop on ACeSYRI: Modern Experience for PhD students and Young Researchers. This workshop was held on MS Team - online platform of University of Žilina. The ACeSYRI workshop holds simultaneously takes place during the conference Information and Digital Technologies (IDT 2021). IDT 2021 provides a forum for presentation and discussion of scientific contributions covering the theories and methods in the field of information and digital technologies, and their application to a wide range of industrial, civil and social sectors and problem areas [14].

The ACeSYRI workshop program is divided into two essential parts. The first part contents one Plenary section and three regular Sections that cover numerous aspects of Informatics. 26 young

researchers from Kazakhstan, France, Slovakia, Belarus, Russia, and Ukraine have been selected for present their results in this part. These researchers were recommended by members of the Program Committee of the workshop. The second part includes the IDT 2021 Conference. More than 65 reports of researchers from different countries (Belarus, Canada, Czech Republic, Finland, France, Germany, Hungary, Italy, Kazakhstan, Poland, Russia, Slovakia, Slovenia, Spain, Turkey, Ukraine, United Kingdom, and USA) have been presented in this part [15].

1. ACeSYRI portal. The developed portal ACeSYRI is the technical tool to start the cooperation of PhD students and young researchers from Kazakhstan and supervises from EU universities. The link to the ACeSYRI portal is <http://acesyri.fri.uniza.sk> . The portal supports youth recruitment support researchers (graduate and PhD students), working under the guidance of the faculty of national universities. The ACeSYRI portal allows the linking of 3 groups:

- representatives of foreign universities (tutors or co-advisors), who form an actual Topic for its subsequent solution;
- employees of national universities (scientific supervisors), in the competence of which to lead the solution to this Topic. They separate the proposed Topic into somewhat logical completed individual Tasks. These tasks act as names of PhD or Master thesis, term or research papers, etc.;
- young researchers (Master's or PhD students) who choose these tasks for solutions and solve them.

The portal acts as an information bulletin board, which contains contact information for users of these 3 groups, names, and short descriptions of formulated topics and tasks. The ACeSYRI portal allows for increasing internationalization, networking, and research development in Kazakhstan. In particular, the portal allows us to (a) search for external foreign advisers; (b) select national research supervisors; and (c) find research topics for PhD students. There are two variants of ACeSYRI portal usage (Fig.2) [16].

Variant A –The full exploitation of the portal. This variant is possible for the existing pool of foreign teachers who have an interest in cooperating with researchers and young researchers from Kazakhstan. These foreign teachers are proposing their Topics for co-supervising (short description of own research areas). At the same time, there are scientific supervisors (teachers) from Kazakhstan who have an interest in cooperation with these foreign researchers in the frame of this Topic's development. Each supervisor is able to divide this Topic into several own Tasks. These Tasks are local works that are proposed for PhD students, young researchers, and students for the implementation and preparation of the thesis. The Task is appointed to him as Enrolment. After the Task is solved, the young researchers can upload at the portal some documents (results) as open-access or private publications[17].

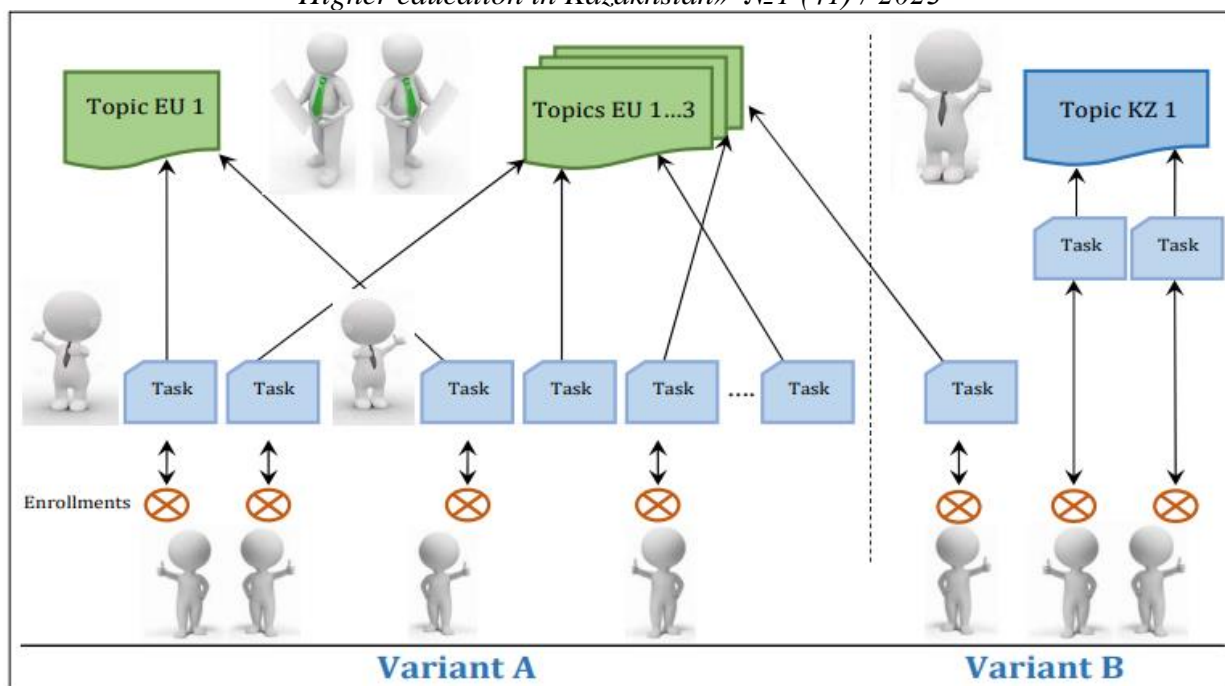

Fig.2 - The variants of the portal ACeSYRI use

Variant B – The initial portal’s usage when a database of foreign researchers is not huge. In this case, the Topic will be proposed by national scientific advisors. This advisor will separate this Topic into its local tasks for each PhD student and young researcher too. Finally, each PhD student or young researcher will select their task for solving. So, we form a connection between the foreign researcher (co-advisor), national advisor (teacher), and PhD student or young researcher.

Joining the ACeSYRI portal users is possible by very simple registration, which includes information about a registered person (name, e-mail, affiliation) and password. The registration is implemented by different accounts depending on the user’s role (Fig. 3).

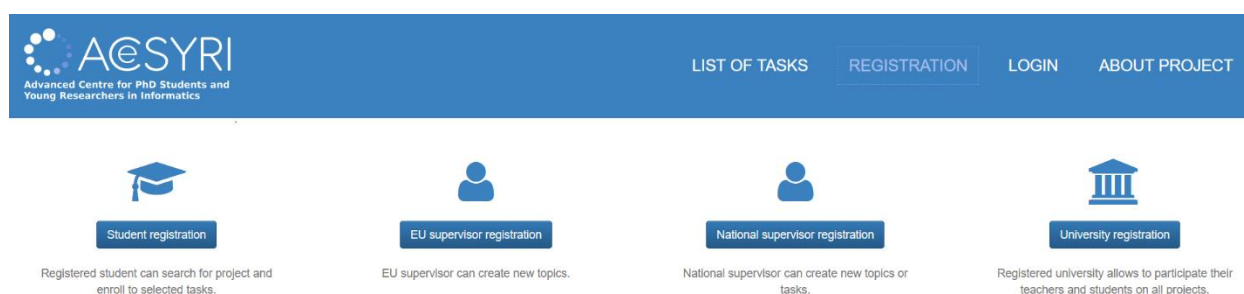

Fig.3 - The registration page of the ACeSYRI portal

So, this portal connects representatives of three target groups: (a) potential co-advisors of PhD students from foreign Universities; (b) national scientific supervisors and (c) young researchers (Master and PhD students) from Partner Countries [18].

The project partners believe that the developed background under the project ACeSYRI allows for improving the level of the internalization of universities and it will be possible not for the project partner only, but and for other PhD students and young researchers which are able to join by participation at organized international scientific events or the ACeSYRI portal.

ACeSYRI provides unique opportunities for the exchange of experience and knowledge between students and teachers from different countries, which in turn enriches the scientific and

cultural experience of all participants. The center also provides access to state-of-the-art technological infrastructure and provides research opportunities for young researchers.

Thanks to ACeSYRI, postgraduate students will have the opportunity to get acquainted with modern methods and technologies in the field of computer science, as well as broaden their horizons through participation in various international conferences and seminars. All this contributes to the development of research potential and provides better prospects for further careers in the field of information technology.

Thus, ACeSYRI is an important step towards providing high-quality international education for graduate students and young researchers in the field of computer science, and also contributes to the development of the scientific and technical potential of Kazakhstan.

REFERENCES

1. Национальный проект «Качественное образование «Образованная нация» [Электронный ресурс]. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000726> 21.01.2023.
2. Omirbayev S., Mukhatayev A., Biloshchytskyi A., Kassenov K. National model of the quality assurance of education in Kazakhstan: format, tools, and regulatory mechanisms // Scientific Journal of Astana IT University, Volume 8, 2021. P.64-73.
3. The Global Knowledge Index (GKI). By the United Nations Development Programme Regional Bureau for Arab States (RBAS), One United Nations Plaza, NEW YORK, NY10017, USA, and the Mohammed Bin Rashid Al Maktoum Knowledge Foundation, MBRF, Dubai World Trade Center, DUBAI, 214444, UAE, <https://www.undp.org/publications/global-knowledge-index-2021>. 11.01.2023.
4. Rus S., Tamasila M., Mocan M., Ivascu L., Turi A. Conditions for enhancing the competitiveness of the Romanian higher education system: Case study. (2018) Proceedings of the 32nd International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2018 - Vision 2020: Sustainable Economic Development and Application of Innovation Management from Regional expansion to Global Growth, pp. 182 – 190.
5. József Kabók, Slobodan Radišić & Bogdan Kuzmanović (2017) Cluster analysis of higher-education competitiveness in selected European countries, Economic Research/Ekonomiska Istraživanja, 30:1, 845-857, DOI: 10.1080/1331677X.2017.1305783.
6. Li-Jun Xu, Yan Liang, Jin-Tao Su, Tong Ouyang, Jia-Ming Zhu, "The Comprehensive Evaluation of the National Higher Education System Based on EWM and ARMA Models", Complexity, vol. 2021, Article ID 9987584, 13 pages, 2021. <https://doi.org/10.1155/2021/9987584>.
7. Parakhina, Valentina & Godina, Olga & Boris, Olga & Ushvitsky, Lev. (2017). Strategic management in universities as a factor of their global competitiveness. International Journal of Educational Management. 31. 62-75. 10.1108/IJEM-03-2016-0053.
8. Stahlke, Herbert & Nyce, James. (1996). Reengineering Higher Education: Reinventing Teaching and Learning. CAUSE/EFFECT. 19.
9. Mense, Evan & Lemoine, Pamela & Garretson, Christopher & Richardson, Michael. (2018). The Development of Global Higher Education in a World of Transformation. Journal of Education and Development. 2. 47. 10.20849/jed.v2i3.529.
10. Portnoi, L., Bagley, S. 2016. Welcome to the Era of "Global Competition 2.0". The AAUP's Role in a Globalized, Competitive Higher Education Landscape, [https://www.nafsa.org/ /File/ /ti_january2016.pdf](https://www.nafsa.org/File/ /ti_january2016.pdf). 21.01.2023.
11. Luksha, P., Peskov, D. 2014. Future of Education: Global Agenda, map.edu2035.org/attachments/7/a52816a4-8139-412c-809f-74ad18ca5292.pdf.
12. Education in a post COVID-19 world: Nine ideas for action. UNESCO, International Commission on the Futures of Education, 2020. <https://en.unesco.org/news/education-post-covid-world-nine-ideas-public-action>. 21.01.2023.

13. Analytical report on the implementation of the principles of the Bologna Process in the Republic of Kazakhstan, 2018. - Astana: Center for the Bologna Process and Academic Mobility of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, 2018. p. 64

14 . Yang Y. Construction of School Quality Assurance System Based on Big Data Analysis // Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, 2022, Vol.102, P. 381 – 388.

15. Guan Q., Wang Y. Factors affecting the efficiency of university administration based on big data analysis // ACM International Conference Proceeding Series, 25 May 2021, 2nd International Conference on Computers, Information Processing and Advanced Education, CIPAE 2021, P. 935 – 938.

16. Du, G., Yuan, J., Miao, F., & Wei, P. (2017). Effectiveness of design process of education quality assurance system based on EFQM model. Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 13(12), 8205-8211. <https://doi.org/10.12973/ejmste/80784>

17. Miloš Krstić, José António Filipe, José Chavaglia. Higher Education as a Determinant of the Competitiveness and Sustainable Development of an Economy //Sustainability 2020, 12, 6607; <https://doi:10.3390/su12166607>

18 . Bragg, D. D., & Ruud, C. M. (2011). The adult learner and the applied baccalaureate: Lessons from six states. Champaign: Office of Community College Research and Leadership, University of Illinois at Urbana-Champaign

Автор для корреспонденции

*e-mail: elena.zaitseva@fri.uniza.sk

Зайцева Елена – профессор, Жилинский университет, Жилина, Словакия.

e-mail: vitaly.levashenko@fri.uniza.sk

Левашенко Виталий – профессор, Жилинский университет, Жилина, Словакия.

e-mail: anurmag@mail.ru

Нурмагамбетов Амантай - доктор политических наук, профессор, Национальный центр развития высшего образования, Казахстан.

e-mail: a.artykabay@n-k.kz

Артықбай Ақжүніс - главный эксперт Офиса «Интернационализации высшего образования» Национальный центр развития высшего образования, Республика Казахстан

Хат-хабарларға арналған автор

Зайцева Елена – профессор, Жилина университеті, Жилина, Словакия

Левашенко Виталий – профессор, Жилина университеті, Жилина, Словакия

Амантай Нурмагамбетов - саяси ғылымдарының докторы, профессор, Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығы, Қазақстан

Ақжүніс Артықбай - «Жоғары білім беруді интернационалдандыру» офисінің бас сарапшысы, Жоғары білім беруді дамыту ұлттық орталығы, Қазақстан.

The Author for Correspondence

Zaitseva Elena – Professor University of Zilina Zilina, Slovakia.

Levashenko Vitaly, Professor, University of Zilina, Zilina, Slovakia.

Журнал «Қазақстанның жоғары мектебі. Высшая школа Казахстана.

Higher education in Kazakhstan» №1 (41) / 2023

Amantay Nurmagambetov - Doctor of political sciences, Professor, Higher Education Development National Center, Republic of Kazakhstan.

Akzhunis Artykbay - Chief expert of the “Internationalization of Education” Office Higher Education Development National Center, Republic of Kazakhstan.

Құрметті авторлар!

Біздің журналда жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру саласындағы өзекті мәселелерге арналған өз материалдарын орналастыруға қатысуға шақырамыз.

"Қазақстанның жоғары мектебі" журналы" келесі бағыттар бойынша ғылыми және практикалық мақалалар жариялауды жүзеге асырады:

- Жоғары білім беру саласындағы білім беру саясаты
- Жоғары білім сапасын қамтамасыз ету мәселелері
- Жоғары білім беруді цифрландыру
- Жоғары білім беруді интернационалдандыру
- Жоғары білім берудегі оқыту мен оқытудың әдістері мен стратегиялары
- Болон процесі және қазақстандық университеттер

Мақсатты аудитория

Қазақстанның жоғары оқу орындарының, ғылыми-зерттеу институттарының, талдау және қоғамдық білім беру ұйымдарының зерттеушілері, талдаушылары және білім беру практиктері үшін, сондай-ақ қазіргі қоғамдағы жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің даму проблемаларына қызығушылық танытатын оқырмандардың кең ауқымы үшін ғылыми-талдамалық басылым.

Авторларға арналған ережелер

Журнал тоқсан сайын қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде шығарылады. Плагиатты анықтау жағдайларын қоса алғанда, ғылыми нәтижелердің сенімділігі мен маңыздылығы және жұмыстардың ғылыми мазмұнының өзектілігі үшін авторлар жауапты болады.

Журналда жариялауға ғылыми мақалалар, конференциялар, диссертациялық кеңестердің жұмысы туралы хабарламалар, рецензиялар қабылданады. Жарияланатын ғылыми мақалалар (соның ішінде рецензиялар) журналдың тақырыптық бағытына сәйкес келуі тиіс.

Ғылыми мақала бұрын жарияланбаған және жаңалығы бар авторлық эзирлемелерді, қорытындыларды, ұсынымдарды қамтитын; немесе жалпы тақырыппен байланысты бұрын жарияланған ғылыми мақалаларды қарауға арналған (жүйелі шолу) ғылыми зерттеудің, эксперименттік немесе талдамалық қызметтің өз қорытындыларын және аралық немесе түпкілікті нәтижелерін баяндау болып табылады.

Редакцияға келіп түскен мақалалар қос "соқыр" рецензиялау рәсімінен өтеді. Рецензиялау рецензенттер үшін және мақала авторлары үшін жабық болып табылады. Рецензент мақалаға түзетулер енгізу қажеттілігін көрсеткен жағдайда автор үш күн ішінде жаңартылған материалды түзетіп, редакцияға жіберуі қажет. Рецензенттердің оң бағасын алған мақалалар журналдың редакциялық алқасына талқылауға және бекітуге жіберіледі. Теріс рецензиясы бар мақалалар қайта қарауға қабылданбайды.

Журналда жариялау үшін жұмыс мәтінін ұсына отырып, автор берілген мақаланың басқа ғылыми басылымда қарастырылмауын қамтамасыз етеді. Автор басқа мақаладан алынған барлық мәтіндер, кестелер, диаграммалар, иллюстрацияларды тиісті түрде рәсімдеуге міндетті. Басқа автордың мәтінін пайдалану, автордың нұсқауынсыз дәйексөздерді ойнату, басқа зерттеулердің нәтижелерін өзгерту, плагиат кез-келген түрде қабылданбайды. Ғылыми плагиатты анықтау және оның алдын алу мақсатында "ғылыми плагиатты анықтау және оның алдын алу жөніндегі қызметті ұйымдастыру туралы Ережеге" сәйкес журнал редакциясы жариялауға ұсынылған мақалалардың антиплагиатына тексеру жүргізеді. Мәтіннің өзіндік ерекшелігі кемінде 70% болуы керек. Плагиат анықталған жағдайда редакциялық алқа мақаланы жариялаудан бас тартуға және авторға кезекті мақаланы қабылдаудан бас тартуға құқылы.

Авторлар редакция мен рецензенттердің жұмысына құрметпен және түсіністікпен қарап, көрсетілген кемшіліктерді уақтылы жоюы тиіс.

Мақала жазуға қойылатын талаптар

"Қазақстанның жоғары мектебі" ғылыми-теориялық журналында материалдар жариялау. "Open Journal System - ғылыми мақалаларды онлайн-беру және рецензиялау жүйесін пайдалана отырып жүзеге асырылады. Тіркеу немесе авторизация "материалды жіберу" бөлімінде қол жетімді. Журнал сайты <https://highedujournal.kz>

Мақалаларды ресімдеу тәртібі

Мақала келесі ережелерге сәйкес ресімделуі тиіс: жоғарғы сол жақ бұрышында –FTAMP, бос жолдан кейін, ортасында авторлардың тегі және аты-жөнінің инициалы, ғылыми дәрежесі мен ғылыми атағы (қысқартусыз, толық жазылуы қажет), төменірек ЖОО-ның немесе ғылыми мекеменің атауын, мемлекет пен қала атауын жазу керек. Ортасында бос жолдан кейін мақаланың атауы бас әріптермен жазылады. Бос жолдан кейін, парақтың ені бойынша бос жолдан кейін – аңдатпа (100-200 сөз аралаығында) және 5-7 кілттік сөздер және бос жолдан кейін, мақаланың мәтіні жазылады. Мақаланың соңында бос жолдан кейін әдебиет тізімі көрсетіледі. Әрі қарай, аударылған әдебиеттер тізімі.

Мақала атауы, авторлардың толық аты-жөні, аңдатпа және кілт сөздер үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) болуы тиіс. Аударма сапалы және мамандар тарапынан орындауы керек. Жеке парақта авторлардың толық аты-жөні, ғылыми (академиялық) дәрежелері мен ғылыми атақтары (бар болса), лауазымы, кафедра, ұйым, қызметтік мекен-жайлары, теле-фондары және e-mail адресі толық көрсетіледі.

Аңдатпа орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде 100-200 сөзден тұрып, мақаланың мазмұнын көрсету керек, себебі көптеген оқырмандар үшін бұл зерттеу туралы негізгі ақпарат көзі болады.

Барлық қысқартулар мақалада бірінші рет қолданған кезде толық жазылуы керек.

Мақаланың құрылымы: кіріспе (зерттеудің өзектілігі, мақсаты мен міндеттері); Зерттеудің әдістері мен ұйымдастырылуы; зерттеу нәтижелері және оларды талқылау; қорытындылар.

Автордың (лардың) аты-жөнін*, мақаланың атауын және «Аңдатпа», «Кілт сөздер», «Кіріспе» (зерттеудің өзектілігі, мақсаты мен міндеттері), «Зерттеудің әдістері мен ұйымдастырылуы», «Зерттеу нәтижелері және оларды талқылау», «Қорытындылар», «Әдебиет тізімі» бөлімдерінің атауларын қалың қаріппен жазып көрсету қажет.* Хат - хабарға арналған авторды (бірінші авторды) автордың аты-жөнінен кейін латын әрпімен «*» белгілеу қажет, мысалы, ¹Иванов А.Т.*

Кириллицада ұсынылған әдебиеттер екі нұсқада беріледі – түпнұсқада және романизацияланған алфавитте (транслитерация):

Орыс тілінен латын тіліне аудару / Онлайн түрлендіргіш <http://www.translit.ru>

Қазақ тілінен латын әліпбиіне аудару / Онлайн конвертер <https://qazlat.kz>

Редакциялық алқа кеңес мақалаларды жариялау немесе қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.

Уважаемые авторы!

Приглашаем принять участие в размещении в нашем журнале своих материалов, посвященных актуальным проблемам в области высшего и послевузовского образования.

Журнал «Высшая школа Казахстана» осуществляет публикацию научных и практических статей по следующим направлениям:

- Образовательная политика в области высшего образования

- Вопросы обеспечения качества высшего образования
 - Цифровизация высшего образования
 - Интернационализация высшего образования
 - Методы и стратегии обучения и преподавания в высшем образовании
 - Болонский процесс и казахстанские университеты
- Целевая аудитория

Это научно-аналитическое издание для исследователей, аналитиков и практиков образования высших учебных заведений Казахстана, научно-исследовательских институтов, аналитических и общественных образовательных организаций, а также для широкого круга читателей, интересующихся проблемами развития высшего и послевузовского образования в современном обществе.

Правила для авторов

Журнал издается ежеквартально на казахском, русском и английском языках. За достоверность и значимость научных результатов и актуальность научного содержания работ, включая случаи выявления плагиата, ответственность несут авторы.

К публикации в журнале принимаются научные статьи, сообщения о конференциях, работе диссертационных советов, рецензии. Публикуемые научные статьи (в том числе обзоры) должны соответствовать тематическому направлению журнала.

Научная статья представляет собой изложение собственных выводов и промежуточных или окончательных результатов научного исследования, экспериментальной или аналитической деятельности, содержащее авторские разработки, выводы, рекомендации ранее не опубликованные и обладающие новизной; или посвященное рассмотрению ранее опубликованных научных статей, связанных общей темой (систематический обзор).

Статьи, поступившие в редакцию, проходят процедуру двойного «слепого» рецензирования. Рецензирование является закрытым для рецензентов и для авторов статей. В случае, когда рецензент указывает на необходимость внесения поправок в статью, автору в течение трех дней необходимо откорректировать и отправить обновленный материал в редакцию. Статьи, получившие положительную оценку рецензентов, отправляются на обсуждение и утверждение к публикации в редколлегию журнала. Статьи, имеющие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению, не принимаются.

Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует, что подаваемая статья не находится на рассмотрении в другом научном издании. Автор обязан надлежащим образом оформить все заимствования текста, таблиц, схем, диаграмм, иллюстраций. Использование чужого текста, воспроизведение цитат без указания автора, изменение результатов других исследований, плагиат в любой форме неприемлемы. В целях выявления и предотвращения научного плагиата в соответствии с «Положением об организации деятельности по выявлению и предотвращению научного плагиата» редакцией журнала проводится проверка на антиплагиат статей, представленных для публикации. Оригинальность текста должна составлять не менее 70%. В случае обнаружения плагиата редколлегия имеет право отклонить статью от публикации и отказать автору в приеме очередной статьи.

Авторы должны с уважением и с пониманием относиться к работе редакции и рецензентов, своевременно устранять указанные недостатки.

Требования к написанию статей

Публикация материалов в научно-теоретическом журнале «Высшая школа Казахстана» осуществляется с использованием Open Journal System - системы онлайн-подачи и рецензирования научных статей. Регистрация или авторизация доступны в разделе «Отправка материала». Сайт журнала <https://highedujournal.kz>

Порядок оформления статей

Статья должна быть оформлена в строгом соответствии со следующими правилами: в верхнем левом углу – МРНТИ, через пустую строку по центру – фамилия и инициалы автора (-ров), ученая степень и ученое звание (без сокращений), ниже без пропуска наименование вуза или научного учреждения, город и страна. Через пустую строку по центру прописными буквами – название статьи. Далее через пустую строку по ширине страницы – аннотация (от 100 до 200 слов) и ключевые слова (5-7 слов) и через пустую строку – текст статьи. В конце статьи через пустую строку – «Литература». И далее транслитерированный список литературы.

Название статьи, ФИО авторов (полностью), аннотация и ключевые слова должны быть на трех языках (казахский, русский, английский). Перевод должен быть качественным и выполнен специалистами.

Аннотация, объемом 100-200 слов, на русском, казахском и английском языках, должна отражать содержание статьи, поскольку для большинства читателей она будет главным источником информации о проведенном исследовании.

Все аббревиатуры и сокращения должны быть расшифрованы при первом использовании в статье. Структура статьи: Введение (актуальность, цель и задачи исследования); Методы и организация исследования; Результаты исследования и их обсуждение; Выводы. Необходимо выделить жирным шрифтом ФИО автора (-ров)*, наименование статьи и наименования разделов: «Аннотация», «Ключевые слова», «Введение» (актуальность, цель и задачи исследования), «Методы и организация исследования», «Результаты исследования и их обсуждение», «Выводы», «Литература». *Первого Автора для корреспонденции необходимо отметить «*» после инициалов автора, например, ¹Иванов И.И.*.

Литература, представленная на кириллице, дается в двух вариантах – в оригинале и романизированным алфавитом (транслитерация):

Перевод с русского на латиницу / Онлайн конвертер <http://www.translit.ru>

Перевод с казахского на латиницу / Онлайн конвертер <https://qazlat.kz>

Редакционная коллегия совет оставляет за собой право публикации или отклонения статей.

Dear authors!

We invite you to take part in the placement in our magazine of your materials on topical issues in the field of higher and postgraduate education.

The magazine "Higher education in Kazakhstan" publishes scientific and practical articles in the following areas:

- Educational policy in the field of higher education
- Issues of quality assurance of higher education
- Digitalization of higher education
- Internationalization of higher education
- Methods and strategies of teaching and learning in higher education
- The Bologna Process and Kazakhstan universities

Target audience

This is a scientific and analytical publication for researchers, analysts and practitioners of education of higher educational institutions of Kazakhstan, research institutes, analytical and public educational organizations, as well as for a wide range of readers interested in the problems of the development of higher and postgraduate education in modern society.

Rules for authors

The journal is published quarterly in Kazakh, Russian and English. The authors are responsible for the reliability and significance of scientific results and the relevance of the scientific content of works, including cases of detection of plagiarism.

Scientific articles, reports on conferences, work of dissertation councils, reviews are accepted for publication in the journal. Published scientific articles (including reviews) must correspond to the thematic area of the journal.

A scientific article is a statement of one's own conclusions and intermediate or final results of scientific research, experimental or analytical activity, containing author's developments, conclusions, recommendations that have not been previously published and are new; or reviewing previously published scientific articles related to a common topic (systematic review).

Articles submitted to the editorial office undergo a double-blind peer review procedure. Peer review is closed to reviewers and authors of articles. In the event that the reviewer indicates the need to amend the article, the author must correct and send the updated material to the editor within three days. Articles that have received a positive assessment of the reviewers are sent for discussion and approval for publication to the editorial board of the journal. Articles with a negative review are not accepted for reconsideration.

By submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees that the submitted article is not under consideration in another scientific publication. The author is obliged to formalize properly all borrowings of text, tables, diagrams, diagrams, illustrations. The use of someone else's text, the reproduction of quotations without the indication of the author, changes in the results of other studies, plagiarism in any form are unacceptable. In order to identify and prevent scientific plagiarism in accordance with the "Regulations on the organization of activities to identify and prevent scientific plagiarism", the editorial board of the journal conducts an anti-plagiarism check of articles submitted for publication. The originality of the text must be no less than 70%. If plagiarism is found, the editorial board has the right to reject the article from publication and refuse to accept the next article for the author.

Authors should respect the work of the editorial board and reviewers with respect and understanding, and promptly eliminate these shortcomings.

Requirements for writing articles

Publication of materials in the scientific and theoretical journal "Higher School of Kazakhstan" is carried out using the Open Journal System, an online system for submitting and reviewing scientific articles. Registration or authorization is available in the section "Sending material". The magazine's website <https://highedujournal.kz>

The order of registration of articles

The article should be designed in strict accordance with the following rules: in the upper left corner – MRNTI, through an empty line in the center – the surname and initials of the author (s), academic degree and academic title (without abbreviations), below without a pass the name of the university or scientific institution, city and country. Through an empty line in the center in capital letters – the title of the article. Then, through an empty line along the width of the page – an abstract (from 100 to 200 words) and keywords (5-7 words) and through an empty line – the text of the article. At the end of the article, through an empty line – "Literature". And then a transliterated list of references.

The title of the article, the full name of the authors (in full), the abstract and keywords should be in three languages (Kazakh, Russian, English). The translation must be of high quality and performed by specialists.

The abstract, 100-200 words in Russian, Kazakh and English, should reflect the content of the article, since for most readers it will be the main source of information about the research. All abbreviations and abbreviations should be deciphered when first used in the article.

Structure of the article: Introduction (relevance, purpose and objectives of the study); Methods and organization of the study; Results of the study and their discussion; Conclusions. It is necessary to highlight in bold the full name of the author(s)*, the title of the article and the names of the sections: "An-notation", "Keywords", "Introduction" (relevance, purpose and objectives of the study), "Methods

and organization of research", "Research results and their discussion", "Conclusions", "Literature". *
The first Author for correspondence should be marked "*" after the initials of the author, for example,
¹Ivanov I.I.*.

The literature presented in Cyrillic is given in two versions – in the original and in the Romanized alphabet (transliteration):

Translation from Russian into Latin / Online converter <http://www.translit.ru>

Translation from Kazakh to Latin / Online Converter <https://qazlat.kz>

The Editorial Board of the Council reserves the right to publish or reject articles.